

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Jutta Uotila

Suomenlampaista kasvattavien lampureiden ajatuksia

Nykyhetki ja tulevaisuuden näkymät

Opinnäytetyö
Syksy 2023
Agrologi (AMK)

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Tutkinto-ohjelma: Agrologi (AMK)

Suuntautumisvaihtoehto: Tuotantoprosessit

Tekijä: Jutta Uotila

Työn nimi: Suomenlampaista kasvattavien lampureiden ajatuksia – Nykyhetki ja tulevaisuudet näkymät

Ohjaaja: Marjo Latva-Kyyny

Vuosi: 2023

Sivumäärä: 50

Liitteiden lukumäärä: 1

Tässä opinnäytetyössä selvitettiin suomenlampaista kasvattavien lampureiden ajatuksia liittyen tulevaisuuden näkymiin. Tilojen sekä suomenlampaisten tulevaisuutta selvitettiin pohjautumalla tilojen tulevaisuuden mahdollisuuksiin ja haasteisiin, uuden tukiohjelmakauden muutoksiin sekä lammastalouden kannattavuuden näkökulmiin.

Opinnäytetyön teoriaosuudessa käsitellään suomalaista lammastaloutta, suomenlampaista, markkinointia sekä kannattavuutta. Opinnäytetyössä tutkimusaineistona toimii Jyväskylän ammattikorkeakoululta saatu tutkimusaineisto sekä opinnäytetyötä varten teetetty kyselypohja ProAgrian sekä Finnsheepin edustajien kanssa.

Tutkimus tehtiin Webropol-kyselynä marraskuussa 2023. Kysely lähetettiin ProAgrian sekä Finnsheepin edustajilta suoraan lammastalouden yrittäjille.

Tutkimus tulosten mukaan suomenlampaista kasvattavat lampurit haluavat ratkaisuja, jotta alkuperäinen suomalainen rotu saadaan pidettyä tulevaisuudessakin eikä rotu katoaisi. Tuloksissa saadaan selville suomenlampaista kasvattavien lampureiden haasteita ja mahdollisuuksia ja näkemyksiä moniin eri asioihin, jotka vaikuttavat suomenlampaan tulevaisuudennäkymiin. Tuloksissa selviää muun muassa lammastalouden huono kannattavuus, lampureiden mielipiteitä uuden tukikauden muutoksiin, markkinointiin lisättäviä tekijöitä sekä lampureiden laskenut hyvinvointi.

¹ Asiasanat: suomenlammas, tulevaisuus, tuet, lampurit, tukimuutokset

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Degree programme: Bachelor of Agriculture

Specialisation: Process production

Author/s: Jutta Uotila

Title of thesis: Thoughts of Finnsheep farmers – Present stage and future prospects

Supervisor(s): Marjo Latva-Kyyny

Year: 2023

Number of pages: 50

Number of appendices: 1

In this thesis, the thoughts of Finnsheep farmers regarding the future prospects were studied. The future of the farms and Finnsheep was determined based on the opportunities and challenges of the farms, changes in the new subsidy program and the perspectives of profitability of sheep farming.

The theory section of this thesis discusses Finnish sheep farming, Finnsheep, marketing and profitability. The research material of the thesis consisted of the research material received from the Jyväskylä University of Applied Sciences and a questionnaire prepared with the representatives of ProAgria and FINNSHEEP ry.

The research was conducted as a Webropol survey in November 2023. It was sent by the representatives of ProAgria and FINNSHEEP ry. The target group of the survey was the farmers raising Finnsheep.

According to the research, Finnsheep farmers want to find solutions to guarantee the viability of the Finnsheep breed in the future. The research results showed the opportunities, challenges and expectations among the farmers that will have an impact on the future of Finnsheep. The research showed among other things the poor profitability of sheep farming, farmers' opinions on the changes in the subsidy program, factors to be considered in marketing and the decreased well-being of farmers.

¹ Keywords: finnsheep, future, support, sheep farmers, support policy

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä	1
Thesis abstract	2
SISÄLTÖ	3
Kuva-, kuvio- ja taulukkoluetelo	5
1 JOHDANTO	7
2 SUOMALAINEN LAMMASTALOUS	8
2.1 Yleistä suomalaisesta lammastaloudesta.....	8
2.2 Lammastalouden lukemia	9
2.3 Lisääntynyt petotilanne.....	10
3 SUOMENLAMPAAT	12
3.1 Suomenlampaiden historiaa	12
3.2 Suomenlampaan ominaisuuksia.....	13
3.3 Suomenlampaisiin kohdistuvat tuet.....	14
3.3.1 Alkuperäisrotutuki	14
3.3.2 Uuhipalkkio	15
3.3.3 Teuraskaritsapalkkio	15
3.3.4 Hyvinvointikorvaus	16
3.3.5 Pohjoinen kotieläintuki uuhista.....	16
3.3.6 Maatalousluonnon monimuotoisuuden ja maiseman hoitosopimus	17
3.4 Tukimuutoksia	18
4 MARKKINOINTI	20
4.1 Lampaan lihan imago	20
4.2 Suomenlampaiden lisäarvo kuluttajille	21
5 LAMMASTUOTANNON KANNATTAVUUS	23
6 TUTKIMUSAINEISTOT JA -MENETELMÄT	25
7 TULOKSET	26
7.1 Ensimmäisen tutkimusaineiston tulokset.....	26
7.2 Toisen tutkimusaineiston tulokset.....	28

7.2.1	Perustiedot.....	28
7.2.2	Rodun valinta	31
7.2.3	Tukipolitiikka ja sen muutokset	33
7.2.4	Haasteet ja mahdollisuudet.....	36
7.2.5	Tunnettavuus ja markkinointi	39
8	YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	43
9	POHDINTA.....	45
	LÄHTEET	47
	LIITTEET	51

Kuva-, kuvio- ja taulukkoluetelo

Kuva 1. LUKE:n taloustohtorin Maatalouden rakennekehitysennuste tuotantosunnittain	Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.
Kuvio 1. Yrittäjien näkemys lammastalouden kannattavuudesta.....	26
Kuvio 2. Tilojen kehittämis- ja investointi kohteita.....	28
Kuvio 3. Tilojen maakunnat ja lukumäärät.....	29
Kuvio 4. Suomenlammastuotantouuhien lukumäärät tiloilla.....	30
Kuvio 5. Suomenlampaan valintaan vaikuttavia tekijöitä.....	32
Kuvio 6. Sikiävyyden hyviä ja huonoja.....	33
Kuvio 7. Lammastukien olennaisuus.....	34
Kuvio 8. Tiloilla koetut haasteet.....	37
Kuvio 9. Tukimuutos ristiintaulukointi.....	37
Kuvio 10. Petotilanne ristiintaulukoiden.....	38
Kuvio 11. Tunnettavuutta nostattavia tekijöitä eri tuotteilla.....	39
Kuvio 12. Millaisena lampurit kokevat kuluttajien mielikuvan olevan suomenlampaista.	40
Taulukko 1. LUKE:n taloustohtorin Maatalouden rakennekehitysennuste tuotantosunnittain	9
Taulukko 2. Kotieläinten lukumäärä 1 000 kpl (Luonnonvarakeskus, i.a).	10
Taulukko 3. Lampaiden ja vuohien toimenpiteet sekä niistä saatavat korvausmäärät.	16
Taulukko 4. Uuhista eläinyksikköä kohden maksettava tuen määrä	17

Taulukko 5. Ympäristösopimuksen vuosittaisen hoitokorvauksen toimenpiteet ja korvauksen määrät	18
Taulukko 6. Kannattavuuskerroin tuotantosunnittain (Luonnonvarakeskus, i.a-a)	24
Taulukko 7. Hyvinvointituen ja alkuperäisrotutuen muutosten prosentit	36

1 JOHDANTO

Suomenlammas on yksi Suomen alkuperäisroduista sekä Suomen yleisin lammasrotu (ProAgria, 2022b). Suomenlampaalla on yliveritaiset lisääntymisominaisuudet, joiden vuoksi rotua on viety myös ulkomaille hyvien geenien sekä muiden hyvien ominaisuuksien perusteella. Kuitenkaan suomenlampaan tulevaisuudesta ei ole paljoa tietoa suuntaan eikä toiseen. Suomenlammas on tällä hetkellä niin sanotussa saumatilanteessa (T. Kosunen-Krannila, henkilökohtainen tiedonanto, 10.11.2023). Uudet tukimuutokset ja lammastalouden epäselvänä jatkunut tilanne ovat olleet paljon lampureiden mielessä. Myös erilaisten tuotantokustannusten nouseminen on vaikuttanut lammastuottajien taloudellisiin tilanteisiin. Lammastalouteen on vaikuttanut hyvin paljon kuluvana vuotena kasvanut petotilanne, jossa erityisesti sudet ovat tehneet merkittäviä tuhoja. Tuottajien turhautuminen laidunnukseen on ollut esillä, koska lammastaloudessa laiduntaminen on tärkeä osa työtä, jota petojen takia ei pystytä toteuttamaan täysipainoisesti (Torikka, 2023, s.1).

Opinnäytetyön aihe on tärkeä, koska lammastaloutta on vaikeuttanut monet eri asiat ja suomenlampaiden tulevaisuudesta ei ole varmaa takuuta. Aihe on myös tärkeä, koska suomenlammas on yksi alkuperäisistä suomalaisista roduista, jonka tulevaisuutta halutaan ylläpitää. Vuodesta 2018 uuhien määrä on laskenut kokonaisuudessaan 30 % ja suomenlammas uuhien kohdalla lukema on laskenut 35 % (T. Kosunen-Krannila, henkilökohtainen tiedonanto, 10.11.2023). Suomenlammasta ei koeta myöskään enää niin kiinnostavana. Muita rotuja ja roturisteytyksiä on alettu käyttää yhä enemmän. Karitsojen määrä on myös romahtanut alas. Suomenlammas on valtarotuasemassa. Kuitenkin muita rotuja on yhteensä noin 4 000 yksilöä enemmän kuin suomenlammasta.

Opinnäytetyön tavoitteena on hakea näkemystä siitä, mihin suuntaan suomenlampaiden tulevaisuus on suuntaamassa. Tulevaisuuden näkymiä on hyvä kartoittaa, jotta lampureilla sekä lampureiksi aikovilla on tietoa tulevaisuudesta muidenkin lampureiden ajatusten myötä sekä yleisesti tietoa, mihin suomenlampaiden kasvatus on suuntaamassa. Opinnäytetyön tarkoituksena on kartoittaa lampureiden avulla, miten suomenlammastilojen käy tulevaisuudessa. Tulevaisuuden näkymiä kartoitetaan määrällisen tutkimuksen pohjalta, jossa kysellään tukipolitiikasta, suomenlampaan markkinatilanteesta sekä tilakohtaisista haasteista sekä mahdollisuuksista.

2 SUOMALAINEN LAMMASTALOUS

2.1 Yleistä suomalaisesta lammastaloudesta

Lammastaloutta Suomessa on havaittu kivikauden sekä rautakauden vaihteesta alkaen noin 4 000 vuoden takaa (Lammasyhdistys, i.a.-a). Suomen alkuperärodot suomenlammas, kainuunharmas sekä ahvenanmaanlammas ovat periytyneet näistä ensimmäisistä lammastulokkaista. Alkuperäisrotujen lisäksi Suomessa on tuontirotuja muun muassa texel, rygja, dorset sekä oxford down. Alkuperäisrotuja sekä tuontirotuja käytetään risteytyksissä rotujen välillä, mutta on myös puhdasrotukasvatuksia, esimerkiksi puhdas suomenlammas.

Suomessa lampaat kasvavat perhetiloilla, joita on noin 1 300 (Lammasyhdistys, i.a.-a) Lammastiloista noin puolet ovat päätoimisia. Lammastilojen koot vaihtelevat pienistä harrastustiloista suurempiin tiloihin, joista suurimmissa kasvatetaan jopa 700–800 eläintä. Lammastilojen sijoittuminen Suomessa on keskittynyt enimmäkseen Varsinais-Suomeen sekä Pohjois-Pohjanmaalle. Keskimäärin lammastiloilla Suomessa on noin 70 uuhua (Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto, 2023). Yhteensä Suomessa lampaita on noin 128 000.

Tuotannonalana lammastalous on hyvin monipuolinen (Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto, 2023). Monipuolisuutta lammastalousteen tuo lampaanliha, villa, taljat sekä maisemanhoidot (Farmit, 2021). Suomessa lampaita käytetään suurelta osin hoitamaan perinnebiotooppia alueita laiduntamalla. Lampaiden laidunnuksella ylläpidetään maisemanhoitoa esimerkiksi ehkäisemällä haitallisia vieraskasveja ja pusikoitumista.

Lampaan lihaa tuotetaan vuosittain Suomessa noin 1,2 miljoonaa kiloa (Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto, 2023). Suomalainen lampaanlihan tuotanto noin puolet siitä, mitä suomalaiset käyttävät lampaanlihaa. Keskimäärin vuodessa suomalainen kuluttaa noin 500 grammaa lampaanlihaa.

Suomessa lampaat tuottavat vuodessa yhteensä noin 90 000 kiloa villaa (Suomen Lammasyhdistys, i.a.-b). Lampaat keritään vuosittain rodun mukaan 1–2 kertaa. Kerinnällä pidetään huolta lampaiden omasta hyvinvoinnista.

2.2 Lammastalouden lukemia

Suomessa pienimuotoinen lammastalous on jakautunut harrastuksena lampaita pitäviin sekä ammattimaisiin toimijoihin (Eläinten hyvinvointikeskus, i.a). Lammastalouden kuitenkin odotetaan kasvavan hiljalleen, vaikka yleisesti kotieläintilojen määrä vähenee. Lounais-Suomessa lampoloita on rakennettu uusiksi muun muassa entisistä sikaloista (Torikka, 2023, s.10). Uusien lampureiden joukossa Kaakkois-Suomessa on korostunut erityisesti omavaraisuudesta innostuneet pienet tilat.

Luonnonvarakeskuksen (LUKE) taloustohtorin mukaan lammastalouden rakennekehitysennusteessa tilamäärä on nousemassa pienin lukemin joka vuosi vuoteen 2030 asti (taulukko 1). Ennusteessa on myös havaittavissa lukemia edellisiltä vuosilta, jolloin lukemat ovat olleet vuoteen 2019 asti yli 1 000, mutta laskua on tapahtunut vuosina 2020–2022.

Taulukko 1. LUKE:n taloustohtorin Maatalouden rakennekehitysennuste tuotantosuunnittain

Tilamäärä	2030E	2029E	2028E	2027E	2026E	2025E	2024E	2023E	2022	2021	2020	2019	2018	2017
Vilja- öljy- ja valkuaiskasvitilat	10.062	10.260	10.503	10.811	11.163	11.539	11.962	12.478	13.129	13.967	14.924	15.246	15.528	16.641
Muut kasvinviljelytilat	17.594	17.566	17.574	17.611	17.654	17.737	17.824	17.878	17.902	17.971	18.205	18.486	18.328	17.279
Kasvihuoneyritykset	604	606	608	614	620	626	632	643	654	662	701	715	781	829
Avomaapuutarhatilat	1.481	1.455	1.429	1.403	1.377	1.352	1.332	1.311	1.289	1.274	1.294	1.296	1.353	1.431
Lypsykarjatilat	3.152	3.209	3.298	3.417	3.559	3.743	3.971	4.259	4.599	4.965	5.381	5.744	6.287	6.721
Muut nautakarjatilat	3.127	3.099	3.073	3.057	3.039	3.020	3.006	2.992	2.979	2.985	3.188	3.375	3.491	3.608
Lammas- vuohi- ja laidunkarjatilat	968	961	954	947	940	933	926	921	915	909	952	1.072	1.092	1.126
Sikatilat	508	504	500	496	492	489	486	485	487	495	507	529	579	611
Siipikarjatilat	404	402	400	398	396	395	393	392	392	390	390	401	411	420
Sekatilat	2.062	2.021	1.981	1.942	1.904	1.868	1.840	1.815	1.797	1.782	1.791	1.807	1.692	1.895
Luokitumattomat	929	929	929	929	929	929	929	929	929	929	1.004	1.012	1.043	1.093
Kaikki tilat	40.891	41.012	41.249	41.625	42.073	42.631	43.301	44.103	45.072	46.329	48.337	49.683	50.585	51.654

Taulukossa 2 on havainnollistettu Luonnonvarakeskuksen tilastokeskuksen kotieläinten lukumäärää, johon on valikoitu lampaiden määrä yhteensä vuosilta 2017–2022. Vuonna

2017 lukumäärä on ollut kaikista suurin 155 900. Vuoteen 2022 mennessä lukema oli laskenut lukemaan 132 100.

Taulukko 2. Kotieläinten lukumäärä 1 000 kpl (Luonnonvarakeskus, i.a).

	LAMPAAT YHTEENSÄ
2017	155,9
2018	155,0
2019	144,9
2020	140,2
2021	131,1
2022	132,1

Tuotosseurannassa olevien suurempien lammastilojen määrä on ollut noususuuntainen, mikä viittaa tuotannon ammattimaisuuteen (ProAgria, 2022a). Vuoden 2021 lopussa yli 150 uuhien tilojen määrän lukema kasvoi yli kaksinkertaiseksi edellisvuoteen verrattuna, jolloin tämän kokoluokan tiloja oli 59. 100–149 uuhien tiloja oli 47. Keskimääräinen uuhi-luku on 75 uuhta, kun edellisenä vuotena oli 62 uuhta. Vuoden 2021 lopussa tuotosseurannassa oli 16 579 uuhta ja lammastiloja kaiken kaikkiaan 298.

Alkuperäisrotujen uuhien olisi hyvä olla tuotosseurassa nykyistä enemmän (Ala-Siurua, 2021). Alkuperäisrotujen uuhien ollessa tuotosseurannassa pystyttäisiin varmistamaan sukulinjojen säilyvyys paremmin. Tuontiroitujen oleminen tuotosseurannassa ei olisi myöskään pahitteeksi, koska seurannalla pystyttäisiin välttämään näiden sukusiitos. Lampurille tuotosseurantaan kuulumisen auttaisi lampuria keräämään tietoa, jolla kehittää omaa lammastalouttaan, esimerkiksi vaikuttamaan karitsan pitämisen kannattavuuteen.

2.3 Lisääntynyt petotilanne

Lammastaloutta haittaa paljon kasvanut petotilanne (Vallinheimo, 2023, s. 14). Varsinais-Suomessa susihavainnot ovat vuoden aikana kasvaneet lähes 20 prosenttia ja havaintoja on tehty tänä vuonna jo reilut 4 600. Susien vahingot voivat olla pienempiä, mutta viime

kesälläkin on ollut tapaus, kun sudet ovat tappaneet ja raadelleet yli 40 lammasta. Uutisointi susien tekemistä vahingoista on lisääntynyt entistä enemmän (T. Kosunen- Krannila, henkilökohtainen tiedonanto, 10.11.2023). Uutisointi on lisääntynyt, missä ja kuinka paljon lampaita on joutunut susien raadeltavaksi ympäri Suomen. Lisääntynyt petotilanne on myös tuonut yrittäjille lisästressin aiheutta, kun yöt ovat menneet valvoessa miettien, hyökkävätkö sudet omiin lampaisiin.

Suomalaisen lammastalouden perusta on laidunnus ja nurmien hyödyntäminen, jota uhkaa jatkuvasti kasvava petopaine (Suomen Lammasyhdistys, 2022). Luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen on suuri uhka, koska perinnebiotooppien ylläpidossa keskeisenä työkaluna on laidunnus. Oleellisena osana perinnebiotooppien laidunnuksessa on lampaat, jotka laiduntavat muun muassa kedoilla ja hakamailla, jotka ovat uhanalaisimpia luontotyyppisiä Suomessa.

Eläimien turvallisuudesta huolehtiminen yhdistettynä lammastalouden heikkoon kannattavuuteen sekä eläintuotantoon kohdistuneeseen raskaaseen byrokraatiaan saa monet lampurit lopettamaan toimintansa sekä uusien tuleminen alalle estyy (Suomen Lammasyhdistys, 2022). Suurpetojen hyökkäyksiä on alkanut tulemaan enemmän myös valoisan aikaan, ja hyökkäykset ovat todellinen uhka laiduntaville eläimille lähes koko maassa. Lampurit ovat vaatineet, että laitumille tai pihapiiriin tulleet pedot saadaan poistaa nopealla ja yksinkertaisella menettelyllä. Menettelyllä pystyttäisiin suojelemaan kotieläimiä ja säilyttämään ihmisarkuus luonnonvaraisilla pedoilla. Vaatimuksena on myös uudistus korvauskäytäntöön, jotta lampurit saisivat täysimääräisen korvauksen itse vahingoista ja vahinkoja ennaltaehkäisevistä toimista.

Pedoilta monin eri tavoin suojautuminen on lampureille erittäin kallista sekä työlästä (Suomen Lammasyhdistys, 2022). Suojaamiseen on käytössä alueen ja tilanteen salliessa muun muassa petoaitoja, riistakameroita, laumanvartijakoiria, GPS-pantoja sekä valo- ja äänikarkottimia. Suojaamisessa esimerkiksi suurpetoaidat eivät aina riitä pitämään pe-toeläimiä pois eikä aitoja pystytä kaikille alueille rakentamaan. Laitumille kohdistuneiden hyökkäysten lisäksi on myös tapauksia, jossa peto on tunkeutunut eläinsuojaan ja näin olen saalistanut sisätiloissa. Myös petojen nopea tottuminen erilaisiin valo- ja äänikarkottiin vaikuttaa niiden tehoon.

3 SUOMENLAMPAAT

3.1 Suomenlampaiden historiaa

Varhaisimmat esivanhemmat suomenlampailla ovat noin 4 000 vuoden takaa. (Suomen Lammasyhdistys, i.a.-c). Suomenlampaalla on säilynyt muinaista geeniaineistoa, joka on kehittynyt erillään muista uusien lammasrotutulokkaiden vaikutuksista. Määrätietoinen suomenlampaan jalostus on aloitettu Suomessa vuonna 1918 (Hassinen & Tobiansson, 2016). Samana vuonna perustettiin myös Lammasjalostusyhdistys, joka nykyään tunnetaan Suomen lammasyhdistyksenä. Suomenlampaiden rotuyhdistyksenä toimii Finnsheep. Suomenlampaan nostaminen viralliseksi roduksi tapahtui, kun ilmeni tarve saada rotu, joka palvelee kotimaisen villan tuotannon päämääriä sekä pienviljelijän tarpeita (Vertainen, 2018).

1900-luvun alkupuolella suomenlammaspässeillä oli vielä sarvet (Hassinen & Tobiansson, 2016). Kuitenkin sarvia aloitettiin järjestelmällisesti jalostamaan pois ja nykyään suomenlammaspässit ovat sarvettomia. Vuonna 1918 oli vielä olemassa vanha kulttuuriraja idän sekä lännin välillä, jossa oli jako itäiseen ja läntiseen lammastyyppiin (Vertainen, 2018). Alueellisesti eroja löytyi rodun kesken. Itä-Suomessa lampaat olivat kooltaan kookkaampia, 40–60-kiloisia sekä nopeakasvuisia, kun taas Länsi-Suomessa Pohjanmaalla sekä Satakunnassa lampaat olivat pienempiä 20–25-kiloisia. Vuodesta 1962 rotua on viety ulkomaille yli 40 eri maahan rodun sikiävyyden takia (Finnsheep, i.a). Suomenlammasta on käytetty yli 20 rodun luomiseen. Suomenlampaan jalostuskäyttö perustuu rodun hedelmällisyysgeeniin, jonka avulla voidaan parantaa muiden rotujen hedelmällisyyttä. Kuitenkin suomenlampaan jalostuksessa on näkynyt erilaisia painotuksia johtuen vaihtelusta maailman tilanteissa sekä talouden suhdanteissa (Vertainen, 2018). Jalostusta sekä valintaa ovat muokanneet myös tuotantotavoitteet.

Suomessa aloitettiin perustamaan suurempia katraita 1960-luvun aikana, mutta ongelmana tuli vastaan teurastamokapasiteetin puute (Vertainen, 2018). Kokemattomuus lampaanruhojen käsittelyssä sekä leikkaamisessa tuottivat ongelmia, kuten myös lampaan lihan markkinoiminen. 1970-luvulla lampaanlihalle saatiin tavoitehinta, mutta lammasluku oli tänä aikana laskenut jo niin alas, että teurastamoiden mielenkiinto lopahti, varsinkin

katraiden hajanaisuuden takia. Katraat olivat jakautuneet ympäri Suomen ja katraiden koko oli pieni. 1980-luvusta eteenpäin on pystytty puhumaan jo lammastaloudesta. Kuluttajilla nousi mielenkiinto lampaanlihaa kohtaan, joten kysyntää alkoi olemaan. Edelleen kuitenkin hankaluutena nähtiin tuotteiden jatkojalostus sekä markkinointi. 1980-luvulla Lammasyhdistys toimi aktiivisesti lampaanlihan markkinoinnissa sekä kertoen lampaanlihan käytöstä. Toimintaan kuului myös muun muassa neuvottelut teurastamoiden kanssa, tilakohtaiset neuvonnat, laiduntamisen ja ruokinnan suunnittelut sekä aluekerhojen tukeminen. Vuonna 1988 kysymykseen neuvontatoiminnan liittämisestä suurempaan järjestöön sai ratkaisun, kun kumppaniksi valikoitui Maatalouskeskusten Liitto eli nykyinen ProAgria. Saman aikaisesti yhdistyksen nimeksi muutettiin Suomen Lammasyhdistys. 1990-luvun puolivälistä alkaen lammastalouden raameja on aseteltu EU:n myötä Brysselistä asti. Lammastalouden ammattimaisuus on kasvanut kasvavan byrokratian rinnalla. 1990-luvun lopussa tavoitteet, jotka asetettiin lammastaloudelle, tähtäsivät terveeseen sekä kilpailukykyiseen tuotantoon. Siirtyessä 2000-luvulle yhdistys kohdisti toimia edelleen markkinoihin, jotta markkinoilta saatava hinta kattaa tuotannon sekä markkinoinnin kustannukset. Yhdistyksellä oli myös päämääränä varmistaa, että markkinoinnilta saatavalla hinnalla sekä tukien yhteissummalla saataisiin palkka vastaamaan tehtyä työtä.

3.2 Suomenlampaan ominaisuuksia

Suomenlampaalla on erityisiä ominaisuuksia verrattuna muihin lammasrotuihin (ProAgria, 2022). Suomenlammas on maailman lammasroduista hedelmällisin. Suomenlampaalla karitsoja voi yhdellä karitsoinnilla tulla jopa yhdeksän kappaletta, mutta useimmiten karitsoja on noin kolmesta neljään. Suomenlammas uuhilla kiimakausi on pitkä, minkä vuoksi uuhet voivat karitsoida ympäri vuoden (Hassinen & Tobiansson, 2016). Suomenlampaat ovat hyvin nuorella iällä sukukypsiä, mikä tuottaa haasteita tuotannossa (K. Ahlson, henkilökohtainen tiedonanto, 10.11.2023). Toisaalta pässi pystytään ottamaan jalostukseen jo neljänviiden kuukauden ikäisenä (Einola, 2004, s. 93).

Suomenlampaalla valkoinen villan väri on yleisin, mutta rodussa ilmenee myös mustaa, ruskeaa sekä harmaata, joka on harvinaisempi väri suomenlampaalla (Suomen Lammasyhdistys, i.a.-c). Suomenlampaalla esiintyy erittäin vähän ongelmallista ydinvillaa. Yhdeltä kerintäkerralta aikuisesta suomenlampaasta saadaan noin kolme kiloa erityisominaista

villaa. Suomenlampaan tuottama pohjavilla vaikuttaa suomenlampaan erityisominaiseen villaan (Puntila, i.a). Suomenlampaan villan erityisominaisuuksina luokitellaan myös villan pehmeys, kiilto, kiharuus, keveys, laaja värikirjo sekä villan joustavuus (Enroth ym., 2007, s. 30). Suomenlampaalla päätuotteena on kuitenkin liha (Einola, 2004, s. 93).

Suomenlampaiden luonne on eloisa, ystävällinen sekä valpas (Suomen Lammasyhdistys, i.a.-c). Suomenlampaat ovat myös helposti käsiteltäviä ja laumavaisto suomenlampaalla on hyvin voimakas. Suomenlammas tulee usein hoitajalleen hyvin kesyksi sekä luottavaiseksi (Stenberg, 1998, s. 23). Vieraita kohtaan suomenlampaalla voi olla kuitenkin hyvinkin paljon arkuutta. Suomenlammas voi olla myös säikky tuntiessaan olonsa turvattomaksi.

3.3 Suomenlampaisiin kohdistuvat tuet

Alla olevat luvut käsittelet suomenlampaisiin kohdistuvia tukia. Tukia on kuusi ja ne on eritelty alapuolella omissa kappaleissa. Näiden jälkeen on tukimuutokset.

3.3.1 Alkuperäisrotutuki

Suomenlammaskasvattajan on mahdollisuus tehdä alkuperäisrotua koskeva ympäristösopimus (Ruokavirasto, 2022c). Ympäristösopimus tähtää alkuperäisrotujen geneettisen monimuotoisuuden säilyttämiseen sekä niiden edistämiseen. Alkuperäisrotutukea voidaan saada naudasta, lampaasta ja vuohista, joilla on kantakirjatodistus, ja lisäksi on erilaiset ehdot vielä hevosille sekä maatiaiskanoille. Lammastaloudessa korvausta pystyy saamaan puhtasrotuisesta suomenlampaasta, ahvenanmaanlampaasta sekä kainuunharmaalampaasta. Perusedellytys on, että lampaan on kuuluttava tuotosseurantaan, joka suomenlampaan kohdalla on Nettikatras (Leinonen, 2022, s. 11). Tuotosseurannalla pystytään varmistamaan lampaan puhtasrotuisuus eli polveutuminen.

Suomenlampailla vähimmäismäärä sopimusta varten täyttyy, kun tilalla on vähintään viisi puhtasrotuista suomenlammasta (Taimiaho, 2023). Hakijan on pidettävä koko sopimuksen keston ajan lampaita, jotka sopimusehdot täyttävät. Eläinyksikköä kohti suomenlampaista maksetaan korvaustasolla 300 €/ey. Eläinyksikkökertoimena suomenlampaalla on 1

kpl = 0,2 ey. Kaikki tilan yli yksivuotiaat alkuperäisrotuiset uuhet ja pässit ovat tukikelpoisia ollessaan alkuperäisrotutukilistassa ja rotukoodina on /SS1.

3.3.2 Uuhipalkkio

Uuhipalkkio on palkkio, joka voidaan maksaa Manner-Suomen AB-tukialueelle, Manner-Ahvenanmaalle sekä AB-tukialueen ulkosaaristoon (Ruokavirasto, 2023a). Uuhipalkkion voi saada uuhesta, joka on yli 12 kuukauden ikäinen ja sen tiedot löytyvät ja ovat oikein lammas- ja vuohirekisterissä viitepäivänä ja viitepäivän jälkeen. Tilalla on oltava myös keskimäärin 20 uuhta tukivuoden aikana ja tuotantotapana on tavanomainen tuotanto. Uuhista täyden uuhipalkkion saa uuhi, joka on ollut palkkiokelpoisena koko tuen määräytymisjakson ajan.

Uuhipalkkion suuruus on alueittain erilainen (Ruokavirasto, 2023a). Manner-Ahvenanmaan sekä AB-alueen ulkosaariston eläinkohtaiset palkkiomäärät ovat 120 € eläintä kohden, kun taas AB Manner-Suomen alueella palkkio on 65 € eläintä kohden.

3.3.3 Teuraskaritsapalkkio

Teuraskaritsapalkkio on mahdollista saada koko maassa (Ruokavirasto, 2023a). Palkkio määräytyy teurastuteista teuraskaritsoista, jotka ovat merkittynä lammas- ja vuohirekisteriin. Palkkio maksetaan kokonaisuutena yhtenä eränä eikä maksua suoriteta osissa. Palkkion määräytyminen perustuu hallinnassa olleiden sekä ilmoitettujen teuraskaritsoiden teurastusten perusteella ajalta 1.1.-31.12.2023.

Teuraskaritsapalkkion suuruus määrittyy alueen mukaisesti (Ruokavirasto, 2023a). Kuitenkin kaikilla alueilla AB Manner-Suomen, Manner-Ahvenanmaan sekä AB-alueen ulkosaa-ristoissa teuraskaritsapalkkio on kaikissa 30 € eläintä kohti. C-alueella teuraskaritsapalkkiota saadaan myös 30 € eläintä kohti (Ruokavirasto, 2023e).

3.3.4 Hyvinvointikorvaus

Hyvinvointikorvaus on korvaus, jota maksetaan lammas- ja vuohitiloille toimenpidekohtaisesti (Ruokavirasto, 2023b). Lammas- ja vuohirekisteriin kertyvien tukikelpoisuuspäivien perusteella lasketaan keskimääräinen eläinryhmittäinen eläinmäärä, jonka perusteella korvaus määräytyy. Määrä perustuu toimenpiteen tilalle aiheuttamiin laskennallisiin tulomene-tyksiin tai kustannuksiin. Korvauksessa eläinmäärät muutetaan eläinyksiköiksi, jotka yli vuoden ikäisillä lampailla on 0,2 eläinyksikköä ja vähintään kahden kuukauden ikäisillä ka-ritsoilla 0,06 eläinyksikköä. Korvaus lasketaan eläinyksikköjen sekä toimenpiteiden euro-määrien (taulukko 3) perusteella. Toimenpiteistä tila voi valita yhden tai useamman. Vuonna 2023 korvaus maksetaan kahdessa erässä.

Taulukko 3. Lampaiden ja vuohien toimenpiteet sekä niistä saatavat korvausmäärät (Ruokavirasto, 2023b).

Lampaiden ja vuohien toimenpiteet	Korvaus €/eläinyksikkö
Lampaiden ja vuohien hyvinvointisuunnitelma	17
Lampaiden ja vuohien olosuhteiden parantaminen	94
Lampaiden ja vuohien laidunnus	33

Saadakseen hyvinvointikorvausta hakijalla on oltava hallinnassa keskimäärin vähintään viisi eläinyksikköä lampaita (Ruokavirasto, 2023b). Hakijalla on oltava hallinnassa lampaita joka päivä, mutta poikkeuksena luetaan eläinerien vaihdosta johtuvat tilapäiset tauot.

3.3.5 Pohjoinen kotieläintuki uuhista

Pohjoiset kotieläintuet maksetaan C-tukialueella (Ruokavirasto, 2023c). Tuki on kansalli- sesti rahoitettu. Tukea maksetaan uuhista, jotka ovat lammas- ja vuohirekisterissä

tukikelpoisuuspäivien ja niistä laskettavan keskimääräisen eläinmäärän perusteella. Tukikelpoisuuspäivä on päivä, jonka eläin on ollut tukikelpoisena tilalla ajalla 1.1- 31.12.2023.

Tuen saadakseen tilan on noudatettava tavanomaista tuotantotapaa (Ruokavirasto, 2023c). Tuen voi saada uuhesta, joka on yli 12 kuukauden ikäinen, uuhen tiedot ovat lammas- ja vuohirekisterissä oikein sekä tilalla on oltava tukivuoden aikana vähintään 20 uuhta.

Tukea uuhistä maksetaan kaikista eläimistä, jotka täyttävät tukiehdot (Ruokavirasto, 2023c). Tuessa yksi uuhi on 0,2 eläinyksikköä. Taulukossa 4. on havainnollistettu eri alueilla tukien määrät.

Taulukko 4. Uuhista eläinyksikköä kohden maksettava tuen määrä

Tukialue	Euroa/eläinyksikkö	Tukea maksetaan tilalle korkeintaan
C1	413	800 eläinyksiköstä
C2	419	800 eläinyksiköstä
C2*	476	575 eläinyksiköstä
C3 (P1 & P2)	618	400 eläinyksiköstä
C3 (P3 & P4)	679	400 eläinyksiköstä
C4 (P4)	837	260 eläinyksiköstä
C4 (P5)	873	260 eläinyksiköstä
*	Pohjoinen ja tukialueiden C saaristoalueet	
Yksi uuhi vastaa 0,2 eläinyksikköä		

3.3.6 Maatalousluonnon monimuotoisuuden ja maiseman hoitosopimus

Maatalousluonnon monimuotoisuuden ja maiseman hoitosopimuksella tarkoitetaan ympäristösopimusta, joka edistää luonnon maisemaa ja monimuotoisuutta (Ruokavirasto, 2023d). Kohteena sopimuksessa voi olla perinnebiotooppi tai luonnonlaidun, joka on pelon ulkopuolista aluetta. Vähimmäispinta-ala sopimuksella on 0,3 hehtaaria. Sopimuksen perusteella maksetaan hoitokorvausta vuosittain, joka perustuu erilliseen hoitosuunnitelmaan. On myös mahdollista saada korvaus erikseen haettavasta kunnostusraivaus- ja/tai aitaamiskorvauksesta tai petoaitakorvauksesta.

Sopimuksessa edellytetään vuosittaista hoitamista niittämällä tai niittojätteen poiskorjuulla tai laiduntamalla sopimusalueella (Ruokavirasto, 2023d). Hoitosopimuksen sopimuskausi on viisi vuotta. Taulukossa 5. on havainnollistettu toimenpiteet ja toimenpiteistä saatavat korvauksen määrät.

Taulukko 5. Ympäristösopimuksen vuosittaisen hoitokorvauksen toimenpiteet ja korvauksen määrät.

Toimenpide	Korvauksen määrä
Maatalousluonnon ja maiseman hoitosopimus	460 (€/ha/vuosi)
Perinnebiotooppikohteet	610 (€/ha/vuosi)
Aitaustoimenpide	1 500 (€/ha)
Kunnostusraivaustoimenpide	450 (€/ha)
Petoaitaustoimenpide	2 400 (€/ha)

3.4 Tukimuutoksia

Vuodelle 2023 hyvinvointikorvauksen tukimuutoksissa tuli muutokset karitsakammarin tilavaatimuksissa (Ruokavirasto, i.a). Tukiehdossa on ollut aikaisemmin vaatimuksena, että karitsakammarissa on oltava tilaa karitsaa kohden 0,2 neliötä. Vaatimuksena on ollut myös, että karitsakammarin tilavaatimuksen 0,2 neliötä karitsaa kohden lisäksi karitsalla on oltava ruokintatilaa 0,2 neliötä. Uusissa ehdoissa kuitenkin karitsakammarissa oleva ruokintatila saa olla pienempi kuin 0,2 neliötä karitsaa kohden, jolloin vaadittava tila on pienempi.

Ruokaviraston (2022b) eläintiloille lähetetyssä uutiskirjeessä ohjataan, kuinka seuraavan tukikauden tukimuutoksiin voidaan valmistautua. Ohjauksessa on kerrottu, että eläinpalkkioissa on viitepäivät, jolloin eläimen sukupuoli sekä tulo- ja poistoilmoitukset tarkistetaan rekisteristä. Ennen viitepäivää tulleiden tietojen eläimet saavat ainoastaan palkkion. Vuodesta 2023 alkaen kaikkia eläinpalkkioita koskee viitepäivät (Ruokavirasto, 2022b). Viitepäivä on siis päivä, jolloin palkkiokelpoisen eläimen rekisteritietojen on oltava kunnossa.

Pohjoisen kotieläintuen kohdalla aikaisempaan verrattuna viisi hehtaaria maatalousmaata on ollut vaatimuksen viisi hehtaaria viljelykseen soveltuvaa peltoa (Ruokavirasto, 2023c). Vuodesta 2023 alkaen maatalousmaaksi käyvät siis pellot sekä pysyvän kasvin tai pysyvän nurmen alat. Maatalousmaaksi ei lasketa metsälaidunaloja.

Leinosen (2022, s. 11) mukaan uuden tukikauden 2023 aikana alkuperäisrotutukea haetaan vuosittain. Korvauskelvollisen eläimen on tullut kahden vuoden ajalta tuottaa vähintään yksi puhdasrotuinen jälkeläinen. Sopimusvuoden aikana on mahdollista vähentää sopimuseläinmäärää tuenhakijan aloitteesta (Schulman & Pehkonen, 2022, s. 12). Sopimuseläimiä on mahdollisuus myös korvata sopimus vuoden aikana toisella ehdot täyttävällä eläimellä, jos vaihto tapahtuu viivytyksettä.

4 MARKKINOINTI

Markkinoinnilla tarkoitetaan laajaa kokonaisuutta, joka kietoutuu yrityksen liiketoiminnallisten tavoitteiden ympärille (Ikonen, i.a). Markkinoinnista puhutaan avaimena yrityksen kasvuun ja kehitykseen. Markkinointi voi muodostua myös yrityksen tärkeimmäksi kilpailueduksi. Markkinoinnilla pyritään edistämään palveluiden sekä tuotteiden myyntiä. Markkinointia on siis kaikki ne toimenpiteet, joilla saadaan asiakas ostamaan yrityksen tuotteen (Yritystoiminta, i.a). Markkinoinnin perustana on asiakkaiden tarpeiden tuntevuus ja tarpeisiin vastaaminen kilpailijoita paremmin. Eri tapoja markkinointiin on esimerkiksi suoramarkkinointi, mainonta sosiaalisessa mediassa, ulkomainonta sekä potentiaalisten asiakkaiden tapaaminen erilaisissa tapahtumissa (Businesscredit, 2019).

Markkinointi lammastaloudessa on yksi tärkeä osa-alue tuotannon kannattavuudessa (ProAgria, i.a.). Markkinointia lammastiloilla voidaan tehdä esimerkiksi suoramyyntin kautta. Suoramyynti lammastiloilla on hyvin yleistä, jossa asiakas saa myös mahdollisuuden esimerkiksi maistaa erilaisia tuotteita. Suoramyyntissä kuluttajalla on mahdollisuus ostaa paikallisia tuotteita, esimerkiksi villalankoja tai taljoja. Jos tarjonta, laatu sekä palvelu miellyttävät asiakasta, asiakas voi palata myös suoramyyntitalalle. Suoramyyntillä yrittäjä pystyy myös usein saamaan lihasta paremman hinnan kuin teurastamolle myydessä (Torikka, 2023, s.10). Suoramyyntiin yrittäjät saattavat panostaa oman jaksamisenkin kustannuksella.

4.1 Lampaan lihan imago

Kuluttajat mieltävät lampaan- ja karitsanlihaa laadultaan hyvänä, turvallisena sekä maukkaana (Maa- ja Metsätaloustuottajain Keskusliitto, 2015). Karitsanlihan ominaisuuksiin kuluttajat listaavat myös terveydellisuuden, mureuden ja vähärasvaisuuden. Kotimaisuusaste karitsan lihalla on noin 50 %, joka tarkoittaa, että joka toinen karitsa-annos on kotimaista ja joka toinen ulkomaalaista lihaa (Suomen Lammasyhdistys, i.a.-a).

Lampaan lihalla on myös imago siitä, että lampaanliha maistuu vahvasti villasukalle (Reinikka, 2023). Lammastuotteiden ostopäätökseen vaikuttavat kuluttajien kokemukset lampaanlihasta entuudestaan, mikä vaikuttaa siihen, että lampaanliha ei päädy ostoskoriin.

Ravintolassa lammas-annos voi olla hinnaltaan liian korkea kokeillakseen, pitääkö villasukanmaku paikkaansa.

Lampaanlihan kohdalla ”villasukkaimagosta” voitaisiin päästä eroon tarjoamalla kuluttajalle hyvin kokattua lammasta tai muuta sopivaa valmista lammastuotetta (Reinikka, 2023). Kuluttajalle pystyy myös nostamaan esille lihan laadunvalvontamatkaa (KVVY Tutkimus Oy, 2019).

Suomenlampaan liha on erityisen vähärasvaista verrattuna muihin liharotuihin (Aholan tila, i.a). Suomenlampaan rasva ei ole marmoroitu lihasten sisään niin kuin muilla roduilla, vaan suurin osa rasvasta on lihasten välissä tai lihan päällä. Yleisesti suomalainen lampaanliha on karitsanlihaa, jossa ei ole villan makua. Villan maku tulee voimakkaammin vanhemmasta eläimestä, mutta makua pystyy vähentämään poistamalla näkyvän rasvan lihasta. Suomenlampaalla rasvan pystyy helposti poistamaan rasvan sijainnin takia, jonka vuoksi suomenlampaan lihasta saa helpommin villan maun pois.

4.2 Suomenlampaiden lisäarvo kuluttajille

Lisäarvo on ylimääräinen tekijä, joka tekee tuotteen tai palvelun hankkimisesta houkuttelevampaa, jolloin asiakkaalle saadaan mieltymys palata takaisin (Webbee, i.a). Arvoa voidaan lisätä viidellä eri tavalla: asiantuntevuudella, palvelulla, ulkoasulla, arvoilla ja tuotteella. Lisäarvolla pystytään siis ylittämään asiakkaan oletukset siitä, mitä on odottanut saavansa.

Suomalaisista suurin osa pitää itseään vastuullisena kuluttajana (STT Info, 2022). Suomalaisomisteisia yrityksiä suomalaiset pitävät vastuullisempana kuin kansainvälisesti omistettuja yrityksiä. Vastuullisuuskriteereistä tärkeimpänä pidetään eettistä valmistustapaa ja heti toisena pidetään ympäristöystävällisyyttä. Kuluttajilla ostopäätös tehdään usein tunnepohjalta, joten yrityksen olisi tarjottava riittävästi tietoa tuotteesta. Lisätietoa kuluttajat haluavat saada vastuullisuuden näkökulmasta varsinkin eläinten hyvinvoinnista (Torikka, 2023, s.10).

Lampaan matkaa kuluttajan käsiin seurataan monin eri tahoin ja laadunvalvontaketju on aukoton (KVVY Tutkimus Oy, 2019). Laadunvalvonnan tekee tuottaja, eläinlääkäri, terveystarkastaja, elintarvikealan yritys sekä kauppa. Vastuullisuutta kuluttajalle voidaan tuoda lisää tällä tavoin, kun eläimen matkaa pystytään seuraamaan.

Lampureista monta sataa on liittynyt vapaaehtoisesti lampaiden hyvinvoinnin parantamisen tukiehtoihin (ProAgria, 2019). Liittyessä hyvinvoinnin parantamisen tukiehtoihin pystytään kertomaan, että lampailla on hyvät olosuhteet lampolassa karitsoinnissa, karitsoilla on erikseen oma karitsabaari sekä pässeillä ja uuhilla on enemmän tilaa.

Villalangan kohdalla yksi vastuullisimmista vaihtoehdoista on valita Suomessa tuotettua villalankaa (Jäntti, 2021). Suomessa lammastilat ovat pääsääntöisesti pieniä, joten lampaiden hyvinvointiin voidaan kiinnittää enemmän huomiota. Villalangan parissa olevien työntekijöiden työolot voidaan myös tällä tavoin taata paremmin kuin maissa, joissa eläin- ja ihmisoikeudet ovat retuperällä. Suomessa on yhtenä ongelmana nähty kehräämöjen sijainnit, jonka vuoksi lampurit ovat saattaneet haudata tai polttaa tuotetut villat (Karvinen, 2021). Kehräämöjen määrä on kuitenkin lähes kaksinkertaistunut neulontaharrastuksen myötä, kun langan kysyntä on noussut. Samalla villan hinnasta maksetaan enemmän lampurille.

Suomalaisen villan lisäarvona pystytään pitämään sitä, että tuote on lähellä tuotettua (Pasanen, 2017). Hiilijalanjälki kotimaisella villalla on huomattavasti pienempi kuin kaukaa tuotetulla villalla. Suomenlampaan villassa voi olla erilaisia kierteitä ja paksuuksia. Osa laaduista on myös yhtä hienoa kuin merinovilla. Suomenlampaalla on pitkät ja sileät kuidut, jotka tuovat suomenlampaan villalle erityispiirteitä, ja villan luonnollinen rasva, lanoliini, tuo oman erityispiirteen. Suomenlampaan luonnollinen rasva lanoliini tuo kerittyyn villaan käsituntumalta kosteuden, vaikka kosteus onkin vain lanoliinia. Suomenlampaan villa on myös joustavaa ja kiiltävää.

5 LAMMASTUOTANNON KANNATTAVUUS

Lammastuotantoa vaivaa heikko kannattavuus, johon osasyynä pidetään tuotantopanosten hintojen nousua (Kujala, 2023). Kannattavuuteen vaikuttavia tekijöitä on myös sääolosuhteiden vaihtelevuus sekä loisten tuoma epävarmuus tuotantoon. Kuitenkin näkemys siitä, että nykyisellä uuhimäärällä olisi mahdollisuus tuottaa huomattavasti nykyistä suurempi karitsamäärä teurasketjuun, tuo kannattavuudelle valoisampaa ajatusta. Lammastalouden kannattavuus pohjautuu suurimmaksi osakseen karitsojen hyvään kasvuun sekä karitsoinnin onnistumiseen (Farmit, 2018). Tuottajien erityispanostus myös eri tuotantovaiheiden tasapainoiseen ruokintaan on vaikuttanut varmistaakseen taloudellisen kannattavuuden. Eri tuotantovaiheiden ruokinnalla varmistetaan myös tuotteen laatu.

Maatilayrityksen taloudellisen tilan arvioinnissa on käytössä erilaisia tunnuslukuja (Luonnonvarakeskus, i.a.-c). Yksi kannattavuutta kuvaava tunnusluku on kannattavuuskerroin. Kannattavuuskerroin kuvaa myös kannattavuuden kehitystä, kun työn ja pääoman käyttömäärien muutokset otetaan huomioon. Kannattavuuskerroin lasketaan kaavalla;

= Maataloustulo / (yrittäjäperheen palkkavaatimus + oman pääoman korkovaatimus)

Kannattavuuskertoimen ollessa tasan 1,00 maatalouteen sijoitetulla omalle pääomalle saatu korko sekä yrittäjäperheen tekemälle työlle saatu tuntipalkka ovat ennalta asetettujen tuntipalkkavaatimusten ja laskentakorkovaatimuksen suuruiset (Luonnonvarakeskus, i.a.-c). Kun arvo on alle 1,00, työlle ja pääomalle saadut korvaukset poikkeavat ennalta asetetuissa vaatimuksista samassa suhteessa.

Taulukossa 6 on tarkasteltu kannattavuuskerrointa tuotantosunnittain. Taulukossa on esitetty vuosilta 2016–2021 kannattavuuskertoimet sekä ennustukset vuosista 2022 ja 2023. Lammas-, vuohi- ja laidunkarjatiljoilla kannattavuuskerroin on vuonna 2016 ollut 0,05. Lukema on alkanut nousemaan vuoteen 2020 asti, mutta vuonna 2021 lukema tuli edellisvuoden lukemasta 0,52 alaspäin lukemaan 0,42. Ennuste vuodelle 2023 on 0,24, joten lammas- ja vuohitilojen kannattavuus keskimäärin ei ole hyvällä tasolla.

Taulukko 6. Kannattavuuskerroin tuotantosuunnittain (Luonnonvarakeskus, i.a-a).

Eläinyksiköt	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022E 57% valmiita	2023E
Vilja-, öljy- ja valkuaiskasvitilat	0,02	0,11	0,39	0,21	0,16	0,54	1,07	0,29
Muut kasvinviljelytilat	0,15	0,2	0,4	0,14	0,18	0,3	0,47	0,13
Lypsykarjatilat	0,3	0,45	0,35	0,45	0,58	0,62	0,72	0,52
Muut nautakarjatilat	0,28	0,52	0,39	0,48	0,52	0,46	0,3	0,15
Lammas-, vuohi- ja laidunkarjatilat	0,05	0,13	0,22	0,26	0,52	0,42	0,43	0,24
Sikatilat	0,48	0,9	0,49	0,62	0,82	0,62	0,07	0,25
Siipikarjatilat	0,58	0,17	1,08	1,56	1,21	1	0,89	1,62

Työn kannattavuuteen vaikuttaa yhtenä tekijänä se, että lampaiden villasta ei makseta tarpeeksi (Jäntti, 2021). Noin puolet suomalaisten lampaiden villasta päätyy hävikkiin. Hävikin määrään on vaikuttanut myös ulkomaisen langan rahtaaminen Suomeen. Kuitenkin parhaimmillaan 1. laadun luomulampaan villakilosta voi saada viisi euroa, kun muutamia vuosia sitten kilosta maksettiin muutama euro.

Suoramyyynnillä pystytään vaikuttamaan positiivisesti tilan kannattavuuteen, mutta myyntiä ja markkinointia vaikeuttaa ulkomailta tuodun lihan hintakilpailu (ProAgria, 2019). Lampu-reilla on myös mielenkiintoa uusien tuotteiden kehittämiseen ja yhteistyöhön leikkaamojen sekä teurastamoiden kanssa. Lammasyritysten ammattimainen toiminta on tuonut lisää lammasyrityksiä palvelevia yrityksiä. Palvelevia yrityksiä on muun muassa rehu- ja tarvikeyritykset, eläinlääkärit sekä ammattikeritsijät.

6 TUTKIMUSAINEISTOT JA -MENETELMÄT

Opinnäytetyössä tutkimusaineistona hyödynnetään kahta aineistoa. Toinen aineistoista on saatu tiedosto liittyen hankkeeseen ja toinen kyselylomake, joka on laadittu tätä opinnäytetyötä varten. Opinnäytetyössä on aloitusvaiheessa oltu Teams-yhteyden välityksellä ProAgria Etelä-Pohjanmaan lammastalouden erityisasiantuntija Milla Alanco-Ollqvistiin. Teams-kokous pidettiin toukokuussa. Marraskuussa 2023 pidettiin toinen kokous, jossa rakennettiin kyselypohja yhdessä ProAgrian lammastalouden erityisasiantuntija Kaie Ahlskogin sekä Finnsheep ry:n edustajan Tarja Kosunen-Krannilan kanssa.

Opinnäytetyössä on käytössä yhtenä aineistona Jyväskylän ammattikorkeakoulun Lampaan lihan tuotantoketjun kehittäminen -hankkeessa vuonna 2023 tehty kysely. Hankkeessa on ollut yhteistyökumppaneina ProAgria Etelä-Pohjanmaa sekä Suomen Lammasyhdistys. Hankkeen kyselyyn on toiminut vastaajina eri lammastalosten kasvattajat ympäri Suomen. Tässä tutkimuksessa tarkasteluun otetaan suomenlompaita kasvattavien tilojen vastaukset. Näitä tiloja oli 22 kappaletta.

Suomenlompaita kasvattavien yrittäjien vastaukset toimivat opinnäytetyön ensimmäisenä tutkimusaineistona. Vastauksia on hyödynnetty laadittaessa kyselylomaketta opinnäytetyön toiseen tutkimusaineistoon. Saatujen vastausten perusteella on laadittu uusi kyselylomake, jossa vielä syvennetään ensimmäisen kyselyn vastauksia ja otetaan joitakin uusia näkökulmia mukaan kyselyyn.

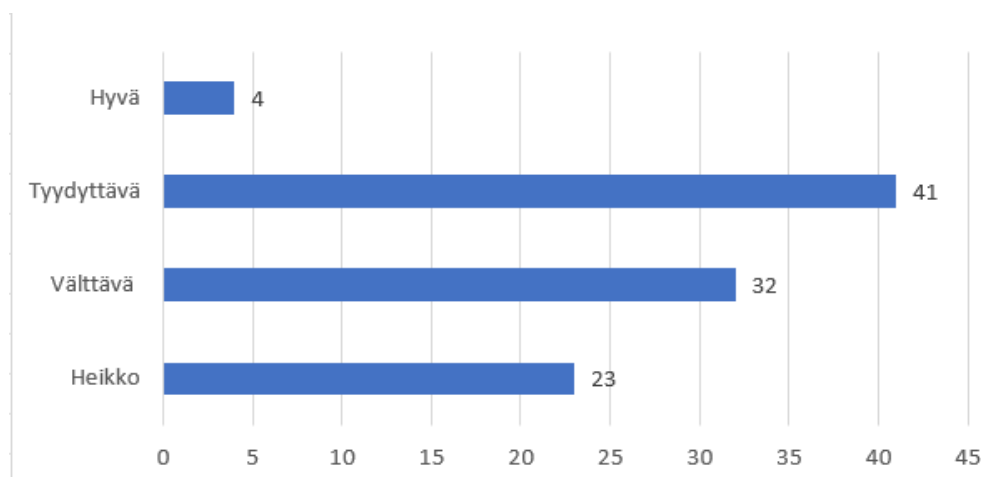
Tämä kysely toteutetaan Webropolilla ja kohderyhmänä on suomenlompaita kasvattavat yrittäjät. Kyselyssä on mukana tukipolitiikkaan, suomenlompaisiin, lampaiden markkinointiin sekä tulevaisuuden näkymiin kohdistuvia kysymyksiä. Kysymykset on rakennettu hyödyntäen Jyväskylän ammattikorkeakoululta saatua kyselypohjaa, jotta kysymyksistä on saatu yksityiskohtaisempia. Kyselyä rakennettiin tarkemmin ProAgrian ja Finnsheepin edustajien kanssa, jotta kyselystä saatiin mahdollisimman kattava.

Kysely lähetettiin ProAgrian sekä Finnsheepin edustajien kautta eri kanavia pitkin. Vastauksia kokonaisuudessaan kyselyyn saatiin 75 kappaletta.

7 TULOKSET

7.1 Ensimmäisen tutkimusaineiston tulokset

Jyväskylän ammattikorkeakoulun kyselyssä suomenlompaita kasvattavilta lampureilta kysyttiin heidän mielipidettensä lammastalouden kannattavuudesta. Kuviossa 1 on havainnollistettu vastanneiden mielipiteitä. Vastanneiden mielestä ainoastaan 4 % on luokitellut kannattavuuden hyväksi. Lampurit kokivat lammastalouden kannattavuuden eniten olevan tyydyttävä. Tämän pohjalta lampurit eivät näe suurilta osin lammastaloutta kannattavana. Tarkentavana kysymyksenä kannattavuuteen liittyen on kysytty asioista, joilla olisi positiivista vaikutusta tilan kannattavuuteen. Tästä suurimmat lukemat tulevat kustannusten alentamiseen 68 %, hinnan korotukseen 50 % sekä eläinaineksen jalostamiseen 36 %. Vastauksissa 27 % sai kohdat suoramyynä, tuotannon lisäys, jatkojalosteet sekä villan hyödyntäminen. Kannattavuus tulee ilmi myös kysyttäessä lammastalouden suurimmasta ongelmasta. Vastauksissa tuli esille kannattavuuden heikkous sekä kannattavuus kokonaisuudessaan.

Kuvio 1. Yrittäjien näkemys lammastalouden kannattavuudesta

Yrittäjiltä kysyttiin, miten he aikovat kehittää tai muuttaa tilan toimintaa seuraavan viiden vuoden aikana. 32 % vastasi "En aio tehdä muutoksia" sekä "Aion supistaa tuotantoa". Vastausvaihtoehtoon "Aioin laajentaa tuotantoa" vastasi 27 % yrittäjistä. Tuotantosuunnan

vaihtaminen ei ole vastausten perusteella suunnitelmissa seuraavan viiden vuoden aikana. Vastaajista 9 % aikoo lähteä tilan ulkopuolelle töihin ja/tai luopua tuotannosta kokonaan.

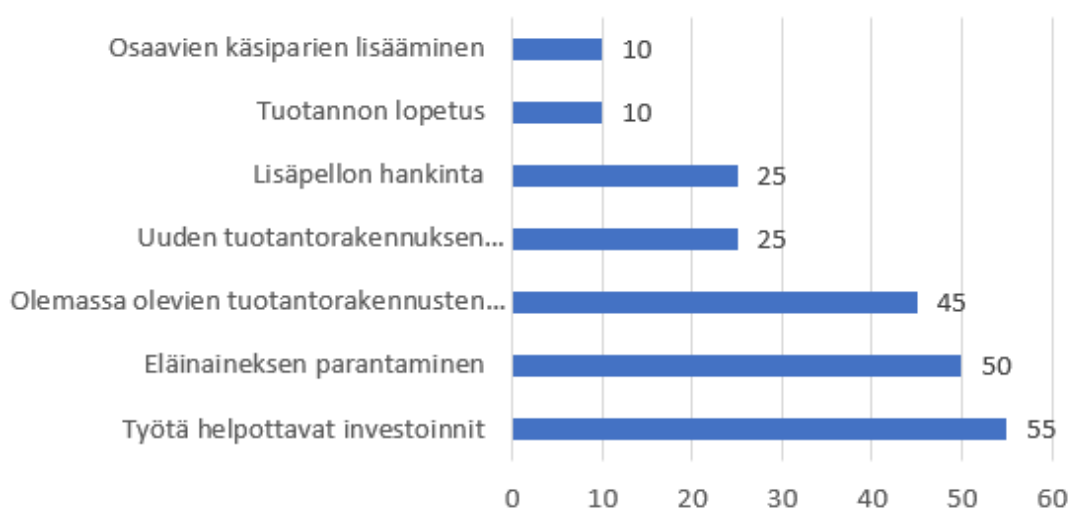
Kyselyssä selvitettiin myös ongelmia, jotka haittaavat tilojen laajenemista. Tulevaisuuden tukipolitiikan epävarmuus oli tuloksissa reilusti yli muiden, 72 %. Muita haittaavia tekijöitä olivat työmäärän kasvu 45 %, lisätilan tarve 45 % sekä epävarmuus markkinoilla 45 %. Vastauksissa oli myös muuna vaikuttavana tekijänä tuotu esille investointituen saaminen ainoastaan uuhista, jolloin mukaan ei lasketa karitsoja. Tämä liittyy vastausvaihtoehtoon rahoituksen saatavuus haittavana tekijänä.

Tukipolitiikkaan liittyviin kysymyksiin siirtyessä on tullut jo aikaisemmin vastauksissa esille tullut tulevaisuuden tukipolitiikan epävarmuus sekä yksittäiset tuet. Kyselyn osuus lampureiden tyytyväisyydestä lammastukiin herättää mielenkiintoa. Vastanneista 4 % on vastannut olevansa erittäin tyytyväinen tukiiin. Melko tyytyväinen on vastausvaihtoehdoista suurin 45 %. Toiseksi suurin on vastausvaihtoehto melko tyytyväinen 40 %. Tyytymättömän on vastannut 9 %. Tukipolitiikkaan turhautuminen tulee varsinkin ilmi, kun on kysytty lammastalouden suurimmasta ongelmasta. Heti ensimmäisissä vastauksissa tuotiin esille, kuinka tukiriippuvaisuutta esiintyy, mutta se ei haittaisi, jos tuet seuraisivat inflaatiota. Vastauksissa tuli myös esille, kuinka kirjaamiset ja kontrollit ovat vaikuttaneet lampureiden liittymiseen tukien piiriin. Vastauksiin on tullut myös tunne, kuinka tukipolitiikan myötä lammastaloutta ei pidetä minään. Myös viitepäivien järkevyyttä kyseenalaistetaan, kun teurastamot toivovat ympärivuotista karistan tuloa, mutta viitepäivillä tätä sotketaan ja tuotantoa täytyy sovittaa uusiksi. Turhautumista oli havaittavissa myös alkuperäisrotutukimuutokseen, josta aikaisemmin ilmoittaminen olisi ollut parempi, jotta tuotantoa pystyy sovittamaan paremmin muutokseen.

Tuotosseuranta lammastaloudessa on tärkeä varsinkin alkuperäisrotuisten uuhien kannalta, jotta alkuperäisrotujen sukulinjojen säilyvyyttä pystytään seuraamaan. Kuitenkin kyselyn pohjalta saatujen vastauksien kautta lampureilla on omia mielipiteitä tuotosseurannasta ja sen käytettävyydestä. Vastanneista lampureista 16 kuuluu tuotosseurantaan ja 6 ei kuulu. Lampureilta, jotka eivät kuulu tuotosseurantaan, on myös kysytty tarkentavana kysymyksenä, miksi he eivät kuulu tuotosseurantaan. Vastauksina nousi eniten esille tuotosseurannan hinta. Myös seurannan teettämä työ nousi vastauksista esille. Kyselyn

seuraava kysymys liittyi myös tuotosseurantaan, kun kysymyksenä oli tyytyväisyys tuotosseurantaan. 12 vastanneista oli tyytyväisiä ja 4 ei. Perusteluina tyytymättömyyteen oli kalteus hyötyyn nähden, kun kaikki joutuu maksamaan kaikesta, vaikka palveluja ei käyttäisiäkään. Perusteluna oli myös tarvittavien ominaisuuksien vähyyt sekä seurannan toimivuus.

Kuviossa 2 havainnollistetaan kyselyn kysymystä liittyen tilojen kehittämis- ja investointikohteisiin tilalla. Eniten lammastilallisilla on harkinnassa työtä helpottavat investoinnit, eläinaineksen parantaminen ja olemassa olevien rakennusten kunnostaminen. 10 % vastauksista oli kohdassa ”Muu, mikä?”, jonka vastauksiksi tarkennettiin tuotannon lopetus sekä osaavien käsiparien lisääminen.

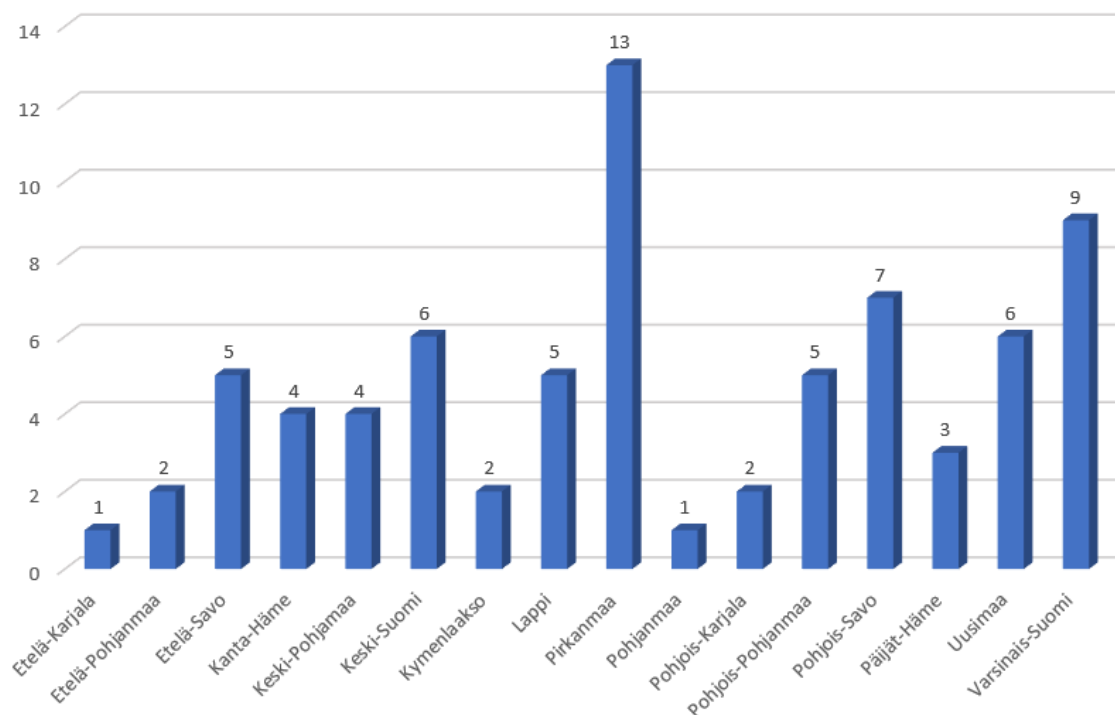
Kuvio 2. Tilojen kehittämis- ja investointikohteita.

7.2 Toisen tutkimusaineiston tulokset

7.2.1 Perustiedot

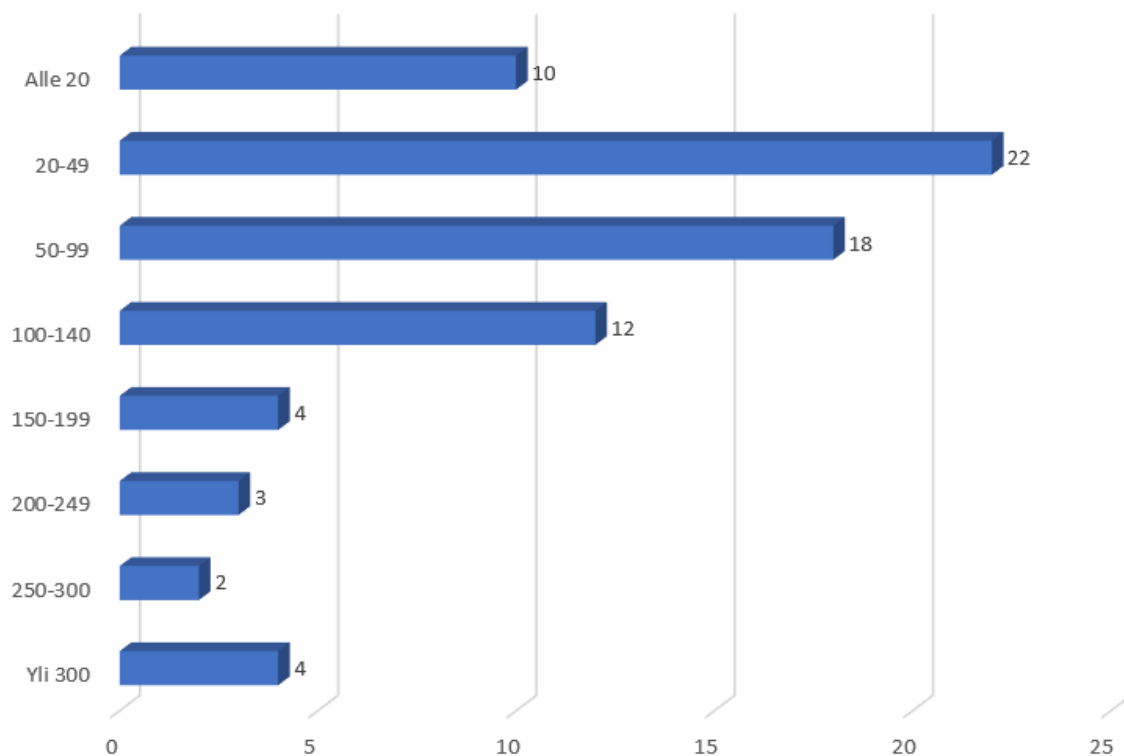
Toisena tutkimusaineistona opinnäytetyössä toimi Webropol-sovelluksella tehty kysely suomenlammastilalle ympäri Suomen. Kyselyyn vastasi yhteensä 75 lampuria. Vastanneista iältään yksi oli alle 30 vuotta, 13 oli 30–39 vuotta, 30 oli 40–49 vuotta, 23 oli 50–59 vuotta ja kahdeksan yli 60 vuotta. Vastauksia tuli monesta eri maakunnasta, mutta

eniten vastauksia tuli Pirkanmaalta, joista vastauksia tuli 13 eri lampurilta. Kuviossa 3 voidaan nähdä vastanneiden tilojen maakuntia sekä lukumääriä.

Kuvio 3. Tilojen maakunnat ja lukumäärät

Suomenlammastuotantouuhien lukumääriä tiloilla selvitettiin kuvion 4 mukaisesti. Lukumäärä 20–49 oli vastauksista yleisin, johon tuli 22 vastausta. Tiloilta kysyttiin myös tilan muista mahdollisista lammasroduista. Vastanneista 45 % kertoi tilallaan olevan muitakin rotuja ja 55 %:lla ei ollut muita rotuja omistuksessa. Tarkentavana kysymyksenä tilalliltilta selvitettiin, ovatko suomenlampaat tilalla risteytyskäytössä. Vastanneista 76 % vastasi, että suomenlampaista ei käytetä risteytystuotantoon ja 24 % vastasi kyllä käytetään.

Kuvio 4. Suomenlammastuotantouuhien lukumäärät tiloilla.

Harvinaisia pässilinjoja esiintyi 31 tilalla vastanneista. Eniten harvinaisia pässilinjoja olivat pässilinja 38, pässilinja 69 sekä pässilinja 44. Muita pässilinjoja olivat 70, 17, 3, 21, 81, 68, 16, 67, 47, 13, 8, 24, 25, 23, 71, 80, 47, 59, 31 sekä 56.

Lammastilallisilta kysyttiin suomenlammastuotantouuhien lukumäärän muuttumisesta liittyen tilojen tulevaisuuteen. Vaihtoehtoina kyselyssä oli lukumäärän suurentuminen, pientyminen, määrän pysyminen ennallaan sekä tuotannon lopetus. Vastauksiin pyydettiin myös perusteluja. Uuhien lukumäärän pysyvän ennallaan vastasi 44 %. Perusteluina tuli muun muassa tuotantorakennusten asettamat rajoitukset eläinmäärälle, tukikauden loppuun kulku kyseisellä määrällä, pienimuotoinen kasvattaminen, ei ole näkyvissä investointisuunnitelmia sekä se, että tilat ja peltopinta-alat eivät anna mahdollisuutta määrän lisäämiselle. Tuotannon lopettamiseen vastasi 4 % ja perusteluina oli terveyden kestäminen, eläkeiän tuleminen sekä ensi vuoden näkymät, jotka ratkaisevat sen, jaksako vielä yrittää. Määrän pientymiseen vastasi 33 %, joiden perusteluina oli muun muassa oma jakaminen, risteyksien määrän kasvu suomenlampaiden kustannuksella, rodun vaihto, maisemahoitoalan pientyminen sekä kannattavuus. Määrää pienentämään vastasi eniten

uuhimäärä 200- yli 300. Uuhimäärän suurentamista suunnitteli 19 % vastanneista. Suurentamissuunnitelmien taustalla vaikutti siirtyminen risteytyksistä puhtaisiin suomenlampaisiin, uuden lampolan investointi vuonna 2025, sukupolvenvaihdos sekä lihan menekin nousu.

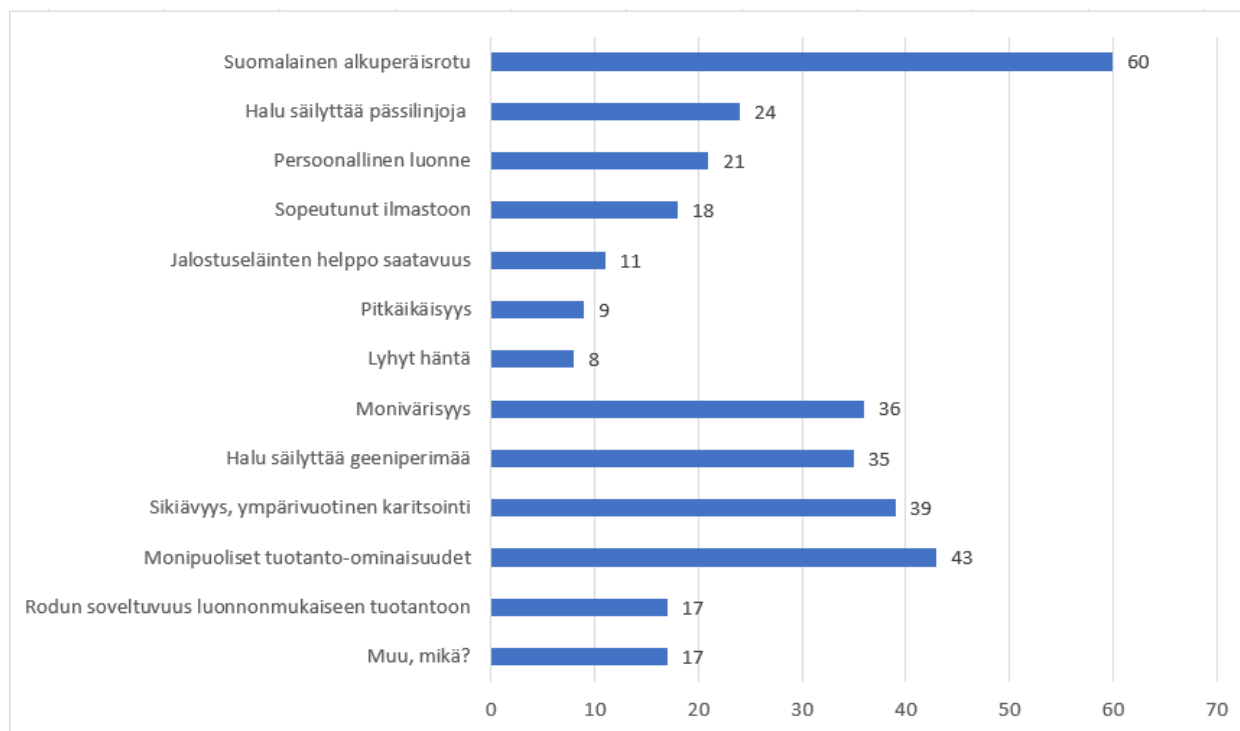
Vastanneista kymmenellä sukupolvenvaihdos on ajankohtainen seuraavan viiden vuoden aikana ja heistä kuudella oli jatkaja tiedossa. Vastanneista 64 ei koe sukupolvenvaihdoksen olevan ajankohtainen.

Tuotosseurannassa vastanneista 40 oli mukana NettiKatrass Jalostuksessa ja 15 NettiKatrass Tuotannossa. 19 vastanneista ei kuulunut kumpaakaan ja perusteluina olivat muun muassa seuraavat vastaukset: tuotosseurannan hinta, vähäinen aikaresurssi, ei näy tarvetta, uuhien määrä vähäinen, alueen lammasneuvoja ei ole sellainen, kenet halutaan tilalle, ohjelmiston huonous sekä tuotosseurannan hankaluus ja järkevyys harrastetilalle.

Tiloista 74 % vastasi lammastalouden olevan tilan päätuotantosuunta. 26 % vastasi, että lammastalous ei ole tilan päätuotantosuunta. Vastanneista 86 %:lla oli lampaiden lisäksi muita tulonlähteitä. Näitä olivat muun muassa palkkatulot, ratsastustalli, yritystoiminta, rahtikerintä, emolehmätila, lypsykarja, kasvinviljely, metsätalous, perinnebiotooppien hoito, koneurakointi, Green Care -toiminta, matkailutoiminta sekä lumen auraus talvisin. Vastanneista lampureista 74 % myy tuotteita suoramyyntinä tilaltaan.

7.2.2 Rodun valinta

Kuviossa 5 on käsitelty tekijöitä, jotka tilalliset valitsivat tekijöiksi, miksi suomenlammas on valikoitunut roduksi tilalla. Lampureilla oli mahdollisuus valita monia eri vaihtoehtoja kysymyksessä ja ylivoimaisesti eniten valittiin vastausvaihtoehto ”Suomalainen alkuperäisrotu”, jota valittiin 60 kertaa. Muita monesti valittuja vaihtoehtoja olivat muun muassa ”Monipuoliset tuotanto-ominaisuudet”, ”Sikiävyys, ympärivuotinen karitsointi”, ”Monivärisyys” ja ”Halu säilyttää geeniperimää”. Vastausvaihtoehto ”Muu, mikä?” valittiin 17 kertaa, johon tarkennettiin muun muassa alkuperäisrotutuki, suomenlampaan villa, emo-ominaisuudet, tukien maksimointi, rodun erinomaisuus maisemanhoitokohteissa sekä vientipotentiaali.

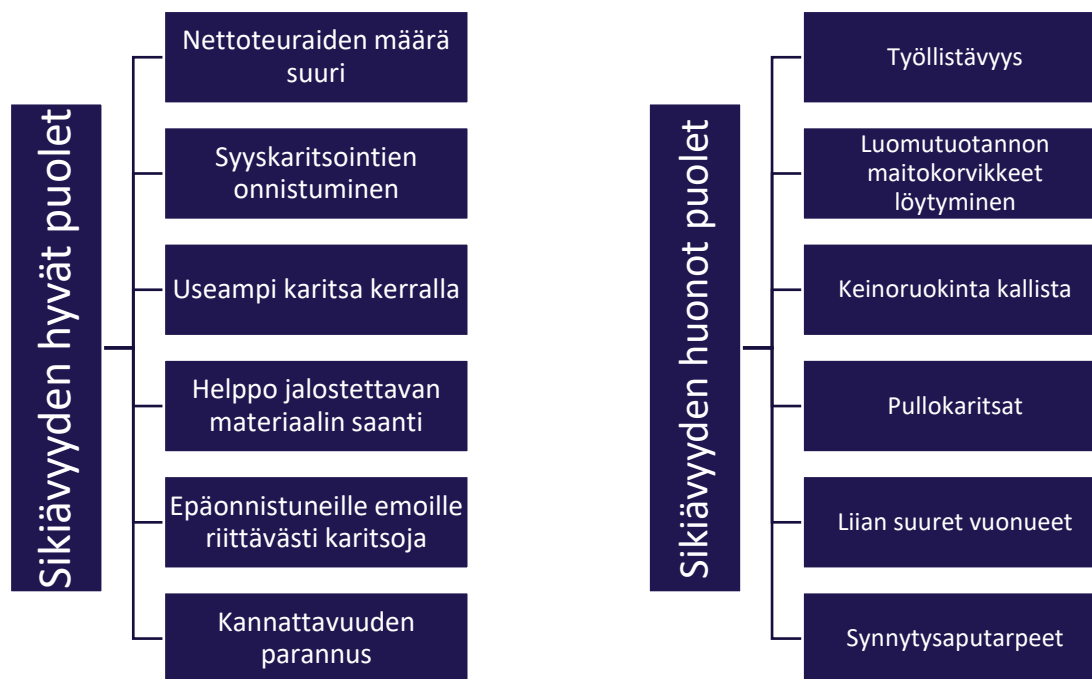

Kuvio 5. Suomenlampaan valintaan vaikuttavia tekijöitä.

Tuottajilta kysyttiin valintaan vaikuttavien tekijöiden jälkeen, mikä tai mitkä tekijät vähentävät kiinnostusta suomenlammasta kohtaan. Vaihtoehdon ”Ruhon luokitus, lihakkuuden kehitys” valittiin 38 kertaa ja vaihtoehto ”Sikiävyys ja sen työllistävä vaikutus” 32 kertaa. Vaihtoehdot ”Aikainen sukukypsyys” ja ”Risteytyksien kysyntä teurastamossa” valittiin molemmat viisi kertaa ja ”Jalostuseläinten haasteellinen saanti” neljä kertaa. ”Muu, mikä?” vaihtoehdolle annettiin tarkentavaksi vastauksiksi mv-cae-statusen puuttuminen suomenlammastiloilla, villasukkaimago sekä sitkeä liha, kiinnostukset muita rotuja kohtaan, alkuperäisrotutuen muutos, alhainen syntymäpaino, alhainen rehuhyötysuhde sekä luonteen sopevuus paimenkoiran kanssa työskentelyyn.

Seuraavissa kysymyksissä käsiteltiin ympärivuotista tiineyttä sekä suomenlampaan sikiävyyttä. 64 % vastanneista kertoi hyödyntävänsä ympärivuotista tiineyttä ja 36 % vastanneista taas ei. Suomenlampaan sikiävyydestä haluttiin tietää, kokevatko lampurin suomenlampaalle ominaisen sikiävyyden hyväksi vai huonoksi. Hyväksi sikiävyyden koki 78 % vastanneista ja 34 % huonoksi. Kuviossa 6. havainnollistetaan vastanneiden perusteita siihen, miksi suomenlampaan sikiävyys koetaan hyväksi ja huonoksi. Sikiävyyden hyvinä puolina koettiin muun muassa kannattavuuden parannus ja syyskaritsointien

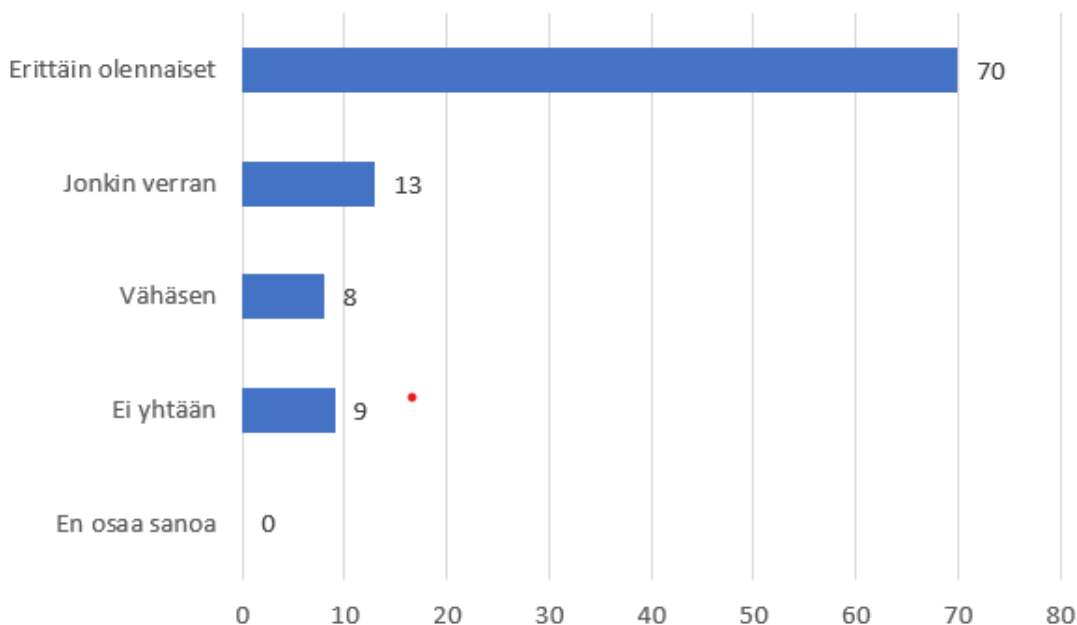
onnistuminen. Huonona sikiävyydessä koettiin muun muassa sikiävyyden työllistävyys ja keinoruokinnan kalleus.

Kuvio 6. Sikiävyyden hyviä ja huonoja puolia

7.2.3 Tukipolitiikka ja sen muutokset

Yksi tekijöistä, miksi kysely lähetettiin, oli selvittää, mitä mieltä lampurit ovat uuden ohjelmakauden tukimuutoksista ja miten ne ovat vaikuttaneet lampureihin. Ensimmäisenä selvitettiin, kuinka olennaisen lammastuet ovat tilan kannalta. Kuviossa 7 on havainnollistettu lampureiden mielipidettä tukien olennaisuuteen tilan kannalta. 70 prosenttia vastanneista kokee lammastuen olevan erittäin olennaiset tilan kannalta. 13 prosenttia kokee tukien olevan jonkin verran olennaiset, 8 prosenttia vähäsen olennaiset sekä 9 prosenttia ei yhtään. Suurimmilla uuhimäärillä 200- yli 300 koetaan lammastuet 100 % erittäin olennaisena.

Kuvio 7. Lammastukien olennaisuus.

Tilallisilta selvitettiin, mitä tukia tilalliset hakevat. Vastauksena saatiin, että tilallisista 69 prosenttia vastanneista hakee alkuperäisrotutukea, kun taas 31 prosentilla ei ole aikomusta hakea tukea. Hyvinvointikorvausta aikoo hakea 63 % vastanneista ja 37 % ei hae. Luonnonmukaisen tuotannon korvausta ei aio hakea 62 %, mutta 38 % aikoo hakea. Tilallisilla 63 prosentilla on luonnonlaidunsopimuksia ja 37 prosentilla ei ole.

Mielipiteet uuden ohjelmakauden tukimuutoksiin jakautuivat eri kysymysten välillä. Kysymyksistä ensimmäinen oli yleinen kysymys, ovatko tilalliset tyytyväisiä uuden ohjelmakauden tukimuutoksiin. Tukimuutoksissa koettiin tyytyväiseksi muun muassa näiden asioiden takia: alkuperäisrotutuen yksinkertaistaminen, maisemanhoidon aitauskorvaus, luomussa mahdollisuus säilyttää kotieläinkorotus osalla peltoja, tukihakemuksen muuttamisen joustavuus sekä mahdollisuus vuosittaisiin muutoksiin. Tyytymättömäksi tilalliset tekivät muutoksissa, muun muassa tukien laskeminen varsinkin alkuperäisrotutuen kohdalla, viherryttämistoiminnan tukeminen liikaa suhteessa varsinaiseen ruoantuotantoon, ehtojen kiristyminen, lammastukien pienentyminen, vaikka toisilla eläimillä, esimerkiksi emolehmillä, tuet nousevat, hyvinvointituen kaltoin kohtelu Pohjois-Suomea kohti, viivästymiset, käytännön järjen ja viljelijöiden ymmärtämisen katoaminen, kotieläinkorotuksen poistuminen pelloista, laidunsopimusten epäsojivuus sekä tukien sekavuus ja huono hallittavuus. Ristiintaulukoidessa tuloksia uuhimäärällä 200- yli 300 saatiin tulokseksi 100 % tyytymättömyys.

Tukimuutoksista haluttiin tietää myös, kuinka tukimuutokset ovat vaikuttaneet tilan toimintaan. Osat kokivat, että tukimuutokset eivät ole vaikuttaneet mitenkään tilan toimintaan, kun taas toisilla tiloilla tukimuutokset ovat vaikuttaneet paljon. Tukimuutokset olivat vaikuttaneet muun muassa tilan kehittymismahdollisuuksiin, astutusten suunnitteluihin, taloudellisiin vaikeuksiin, kannattavuuden alenemiseen, tarkempien investointien miettimiseen, heikentyneillä päätöksillä, motivaation pienentymiseen tilan jatkamiseen, työn lisäämiseen tilan ulkopuolelle sekä varovaisuuteen liittyen ostoihin. Tukimuutokset ovat vaikuttaneet myös mielenterveyteen, kun tiloja huojuu konkurssin partaalla ja halu lopettaa on suuri. Uusien tukimuutoksien lisäksi maksuaikataulu-uudistus on saanut lampurit vaikeaan tilanteeseen ja lainoja on nostettu, jotta tukimaksuaikatauluhaasteista päästään ylitse. Joidenkin vastanneiden henkinen sekä fyysinen terveys on mennyt reilusti huonommaksi.

Tilallisilta kysyttiin, miten teuraskaritsapalkkion, alkuperäisrotutuen ja hyvinvointikorvauksen muutokset ovat vaikuttaneet tilan toimintaan. Teuraskaritsapalkkiosta kysyttiin, ovatko viitepäivät tuottaneet ongelmia. Teuraskaritsapalkkion viitepäivät 74 prosentille vastanneista ei ole tuottanut ongelmia. 26 prosentille viitepäivät ovat tuottaneet ongelmia. Ongelmia tiloilla ovat muun muassa hyvin kasvaneiden kesäkaritsojen teurastuksen viivästys, alkuvuoden teuraserän siirto viime metreillä, karitsointien ajankohtien muuttaminen sekä viitepäivien vähyyt. Viitepäiviä pitäisi olla enemmän, jotta karitsat saataisiin teuraaksi, kunhan karitsat ovat teuraskokoisia.

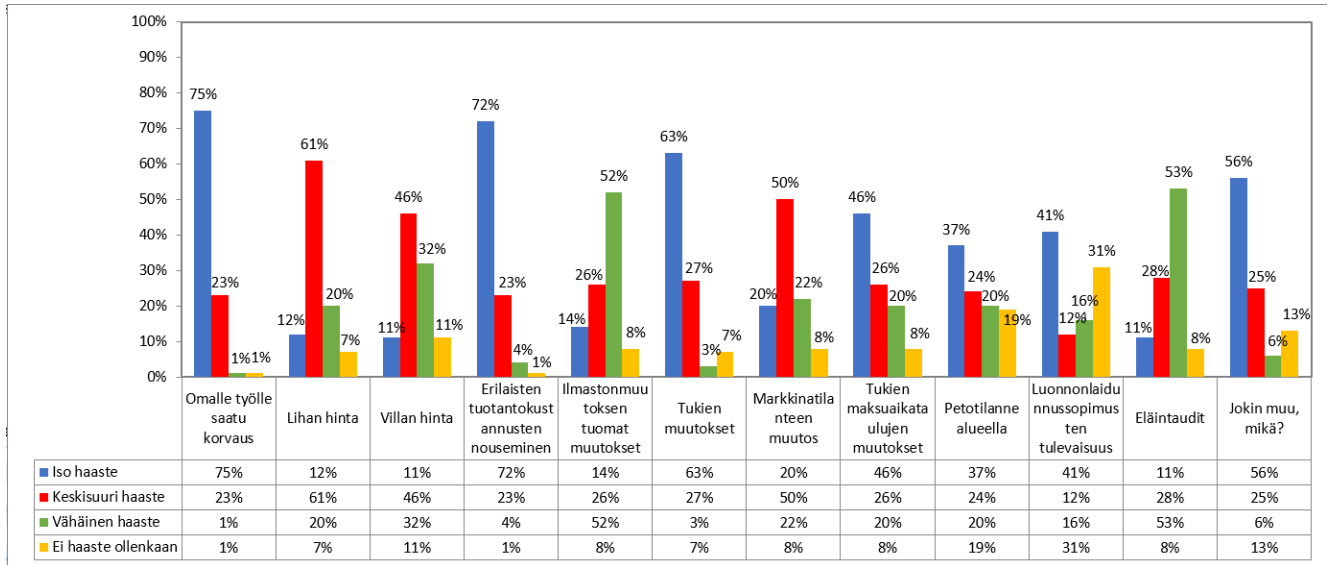
Taulukossa 6 on havainnollistettu hyvinvointikorvauksen ja alkuperäisrotutuen muutoksien prosentit, koetaanko muutokset hyväksi vai huonoksi. Hyvinvointikorvauksen muutokset 35 % kokee hyväksi ja 64 % huonoksi. Hyvänä hyvinvointikorvauksen muutoksissa pidettiin sitä, että hyvinvointikorvauksesta tuli muun muassa selkeämpi ja toimenpiteet ovat yksinkertaisemmat. Huonona taas vastaavasti pidettiin, että korvauksesta tuli sekavampi ja korvattavista asioista loppui kerinnän korvaus, joka on suoraan yhteydessä eläinten hyvinvointiin. Perusteluina huonolle tuli myös laidunnuksen onnistuminen Lapissa sekä surkea korvaustaso. Alkuperäisrotutuen muutokset kokevat 50 % hyväksi ja 50 % huonoksi. Alkuperäisrotutuen muutoksissa hyväksi koettiin muun muassa tuen selkeytyvyys, muutosmahdollisuudet, yksivuotisuus sekä yksinkertaisempi kirjanpito. Huonona taas koettiin pakollinen jalostussuunnitelma, kannustus jalostukseen katoaa, ensikoiden käymättömyys tukieläimiksi sekä jalostustyön hidastuminen, kun tukiuuhina toimivat vanhat uuhet.

Taulukko 7. Hyvinvointituen ja alkuperäisrotutuen muutosten prosentit

Tuki	Hyväksi	Huonoksi
Hyvinvointikorvaus	35 %	64 %
Alkuperäisrotutuki	50 %	50 %

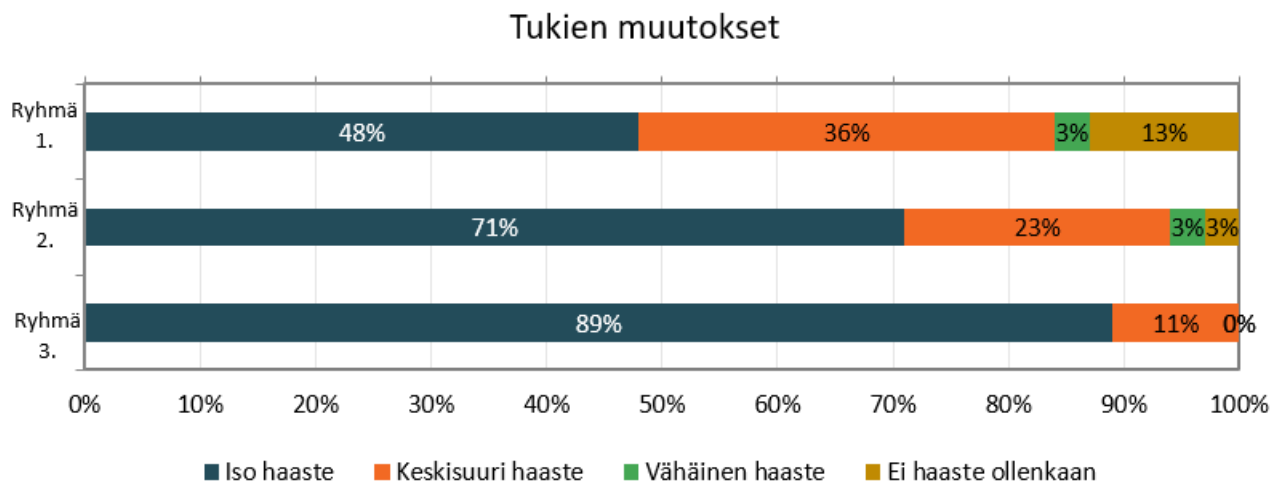
7.2.4 Haasteet ja mahdollisuudet

Lampureilta selvitettiin, millaisia haasteita tilalla on ja kuinka suurena haasteet koetaan. Vaihtoehtoina oli iso haaste, keskisuuri haaste, vähäinen haaste ja ei haaste ollenkaan. Kuviossa 8 on pylväin havainnollistettu lampureiden näkemyksiä eri haasteiden suuruudesta. Suurimpana haasteena pidettiin omalle työlle saatua korvausta. Toiseksi suurin haaste on erilaisten tuotantokustannusten nouseminen. Keskisuurena haasteena osat lampurit ovat kokeneet erityisesti lihan hinnan, markkinatilanteen muutoksen sekä villan hinnan. Vähäisenä haasteena pidettiin muun muassa eläintauteja sekä ilmastonmuutoksen tuomia haasteita. ”Jokin muu” vastausvaihtoehtoon tarkennettiin muun muassa byrokratia, oma jaksaminen, asenneympäristön muutokset, sähkön hinnan nousu, lomittajatilanne, tuotteiden teettäminen ja sen kustannukset, ulkopuolisen keritsijän löytyminen sekä oma terveys. Haasteisiin tarkennettiin myös petojen lähestyminen alueelle, jota ei vielä ole onneksi tapahtunut. Myös fundamentalismivegaanit on koettu ongelmaksi joillakin alueilla, mutta ratkaisuja on myös keksitty, miten ongelma on saatu pienennettyä.

Kuvio 8. Tilalla koetut haasteet

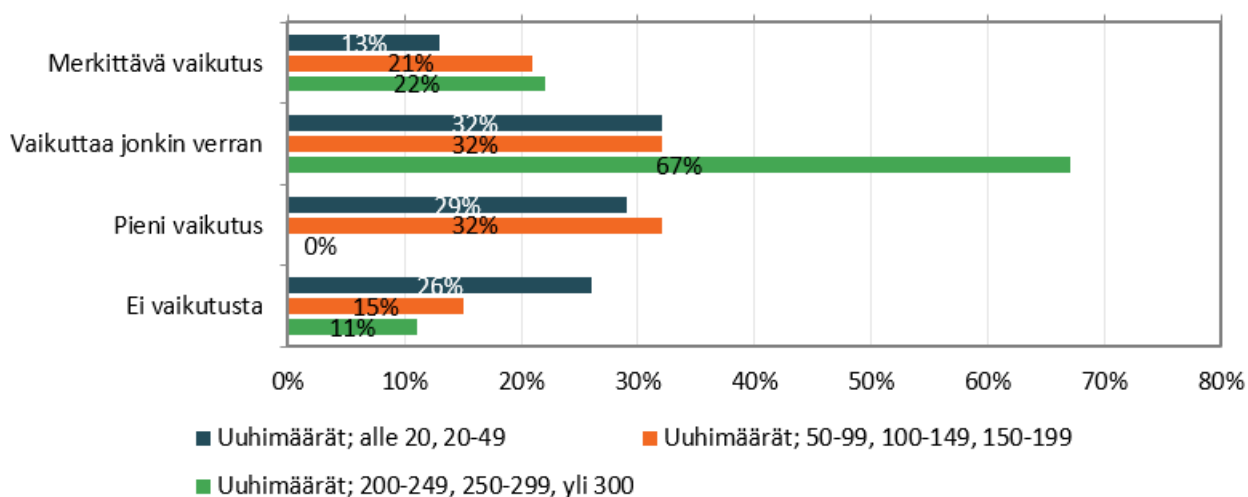
”Tukien muutokset” haastevastauksia tarkasteltiin tarkemmin ristiintaulukoimalla tähän tuloleita vastaus eri tuotantouhien lukumäärään. Ristiintaulukointiin valittiin kolme ryhmää, josta ryhmä 1 oli suomenlammastuotantouhien määrät 1–49, ryhmä 2 50–199 ja ryhmä 3 200- yli 300. Kuviossa 9 on havainnollistettu ristiintaulukointi. Ryhmä 1 piti ”Tukien muutokset”-haastetta 48 % isona haasteena, kun taas verrattavissa ryhmä 2:n prosentti nousi jo 71 prosenttiin ja ryhmä 3:lla 89 prosenttiin. Haaste koetaan siis suuremmaksi suuremmalla tuotantouhimäärällä verrattuna pienempiin.

Kuvio 9. Tukimuutos ristiintaulukointi

Haasteiden lisäksi tilallisilta kysyttiin tilan tulevaisuuden mahdollisuuksia. Mahdollisuuksina mainittiin muun muassa lihan myynnin lisääminen, erilaiset laajennukset, Green Care -toiminnan lisääminen, asiakkaiden vierailut tilapuodissa, tilan sijainti, uuden sukupolven tuotteet voimat ja uudet ajatukset tuotantoon, mahdollisuus kasvattaa muitakin kuin suomenlampaita sekä tilan kehittäminen suoramyyntin kohdalla. Mahdollisuuksissa nostettiin myös ajatuksia siihen, jos lampaat lähtevät, tilalla voidaan alkaa myymään esimerkiksi heinää. Kuitenkin mahdollisuuksissa tuli ilmi, että monella tilalla on tulevaisuuden suhteen vähän mahdollisuuksia. Mahdollisuuksiin vaikutti muun muassa suomenlampaan poistuminen tilalta tai rodun vaihto kokonaan, erilaisten tuotantojen vähentyminen esimerkiksi villantuotannon, maisemanhoidon vähentyminen ja lisääntynyt petotilanne. Vastauksissa oli enemmän viitteitä siihen, että tuotantoa ajetaan alaspäin, kun siihen, että tiloilla olisi paljon erilaisia mahdollisuuksia.

Kuviossa 10 on ristiintaulukoitu lampureiden vastaukset, kuinka petotilanne koetaan vaikuttavan tilan jatkosuunnitelmiin. Uuhimäärillä 1–49 koetaan petotilanteen vaikutus tilan jatkosuunnitelmiin vaikuttavan jonkin verran. Uuhimäärillä 50–199 koetaan petotilanteella olevan pieni vaikutus tai vaikuttavan jonkin verran tilan jatkosuunnitelmiin. Uuhimäärillä 200– yli 300 myös vaikuttaa tilanne jonkin verran.

Kuvio 10. Petotilanne ristiintaulukoiden.

7.2.5 Tunnettavuus ja markkinointi

Kyselyn loppupuolella selvitettiin lampureiden näkemyksiä siihen, millainen tunnettavuus lampureiden mielestä suomenlampailla on kuluttajien kesken. Vastauksia saatiin huonon tunnettavuuden ja hyvän tunnettavuuden väliltä. Osaksi lampurit kokivat, että kuluttajat eivät tiedosta eri rotuja keskenään tai edes tiedosta, että on olemassa eri lammasrotuja. Osa koki myös, että kuluttajat eivät tunnista eroa suomenlampaan ja suomalaisen lampaan välillä. Tunnettavuutta ja rodun ominaisuuksia haluttaisiin nostaa enemmän kuluttajille esille. Kuitenkin osa lampureista koki tunnettavuuden hyvänä sekä arvostusta ja mainetta löytyvän suomenlampaalle.

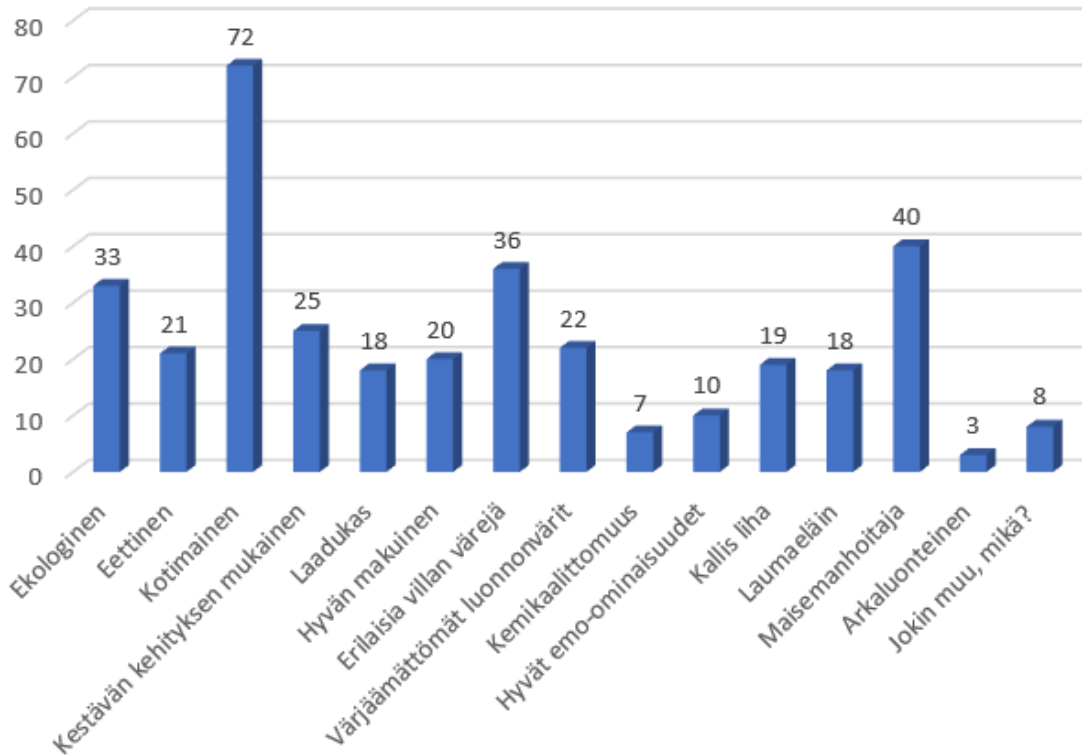
Tunnettavuudesta haluttiin kysyä, kuinka eri tuotteiden kohdalla tunnettavuutta voitaisiin lisätä. Tuotteita oli neljä: liha, talja, villa ja maisemanhoito. Kuviossa 11 on kerrottu eri tuotteiden kohdalle eniten esiin nousseita tunnettavuutta nostattavia tekijöitä.

Liha	Talja	Villa	Maisemanhoito
☐ Markkinoinnin lisäys	☐ Ekologisuus	☐ Isojen kaupparyhmien myyntiin	☐ Suurempi näkyvyys sosiaalisessa mediassa
☐ Koemaistatuksia	☐ Hiilijalanjälki nolla	☐ Ei tarvitse värjäystä	☐ Luonnon monimuotoisuuden ylläpito
☐ Mainostaminen kotimaista	☐ Tuotteistaminen	☐ Kannattamalla kotimaisia kehräämöjä ja verkkokauppoja	☐ Kyltit kansallispuistoissa tms
☐ Reseptien lisääminen	☐ Käyttötapojen kehittäminen	☐ Brändäys	☐ Tiedon lisäämistä luontokadon hoidosta
☐ Lihan erilaisuus verrattuna muihin rotuihin	☐ Monivärisyyden mainostus	☐ Pidetään erillään muista roduista	☐ Lampaat tekevät työn, jota ihmisen hankala tehdä
☐ Erilaiset tiedotukset	☐ Kotimaisuuden nosto	☐ Suomenlampaan villa sertifioitua	☐ Tiedotusten lisäys

Kuvio 11. Tunnettavuutta nostavia tekijöitä eri tuotteilla

Monivalintakysymyksenä lampureille esitettiin, millaisena kuluttajien mielikuvan ajatellaan olevan suomenlampaista. Kuviossa 12 on havainnollistettu tuloksia. Vastauksista ylivoimaiseksi nousi vastausvaihtoehto ”Kotimainen”. Seuraavina tulivat ”Maisemanhoitaja”, ”Erilaiset villan värit”, ”Ekologinen” sekä ”Värjäämättömät luonnonvärit”. Vastausvaihtoehtoon ”Jokin muu, mikä?” tarkennettiin mielikuviksi sitkeä, rasvainen ja voimakkaan

makuinen liha, käsityöihmisten kunnioitus kiiltävyyteen ja huopumiseen, lihan villasukan maku sekä pehmeä ja hyvä villa.

Kuvio 12. Millaisena lampurit kokevat kuluttajien mielikuvan olevan suomenlampaista.

Markkina-aiheisissa kysymyksissä selvitettiin suomenlampaiden markkinoinnin kehittämiseen ideoita sekä tahoja, jotka nähdään markkinoinnin tekijöinä. Markkinoinnista korostettiin, että jokainen lampuri tekee itse omaa markkinointia tilakohtaisesti sekä paikallisesti, mutta suurempia tahoja tarvittaisiin mukaan, jotta mainonta ylettyisi pidemmälle. Toteuttajina mainittiin muun muassa erilaiset tuottajaorganisaatiot, ProAgria, Suomen Lammasyhdistys, MTK, Finnsheep, Lammasosuuskunta, Lihasulan säätiö ja Luken geenivarantososasto. Eri tahojen tekemällä markkinoinnilla lampurit kokivat olevan suuremman vaikutuksen kuin yksittäisten lampureiden markkinoinnissa, koska nämä tahot saavat laajemman yleisön markkinoinnille. Suomenlampaista arvostavat tahot voisivat nostattaa markkinoinnissa esille suomenlampaan merkitystä Suomelle sekä maailmalle.

Markkinoinnin kehittämisideoina nostettiin esille muun muassa erilaisia sosiaalisen median kanavia, televisio, kokki-ohjelmat, tiedotukset eri yhteyksien kautta sekä erilaiset markkinointikampanjat esim. Lammasyhdistyksen ja MTK:n kanssa. Kuitenkin kunnolliseen markkinointistrategiaan tarvitaan rahaa, jotta sen voi toteuttaa. Kunnolliseen markkinointiin koe-taan kuitenkin rahantarpeen olevan suuri. Yhtenä kehittämisideana kaivattiin jotain uutta toimijaa markkinointiin. Markkinointiin tarvitaan uutta ajattelua ja irtautumista perinteisestä maatalous- ja EU-tukiajattelusta. Myös tunnetuille kokeille, käsityöläisille, sisustajille, vaa-tevalmistajille tai muille sellaisille on saatava ymmärrystä suomenlampaan hienoudesta, ja tätä kautta he voisivat puhua rodun puolesta eteenpäin. Suomenlammas pystyttäisiin myös nostamaan erilleen muista luonnonlaidunnuksen avulla.

Kehittämisideoissa ehdotettiin, olisiko alueellisia lammaskerhoja mahdollista hyödyntää. Esille tuli hanke-ehdotus markkinointiapplikaatiosta, jonka lanseeraamiseen saataisiin tukea ja kuluttajilla olisi alusta, josta löytäisi kartalta lammastilat ja niiden tuotevalikoimat. Tuottajat voisivat myös kyseisellä alustalla ilmoittaa omia eriään. Myös lammaslomat eri muo-doissaan ja niihin liitetty yhteisvarauskalenteri lampureiden kesken nousi ideana.

Markkinoinnista haluttiin selvittää myös, mitkä seikat ovat vaikuttavia tekijöitä erityisesti suomenlampaiden markkinoinnissa. Suomenlampaan villaa ja villan erityisominaisuuksia nostettiin eniten rodun erityisenä tekijänä. Vastauksista pystyi erottamaan markkinointia edistävinä seikkoina muun muassa sen, kuinka alkuperäisrodun säilyttäminen on monelle tärkeää sekä suomenlampaan monikäyttöisyys, monipuolisuus tuotantoeläimenä, käytännöllisyys luonnon monimuotoisuuden hoitajana sekä kotimaisuus. Rodusta halutaan koros-taa myös rodun sopeutumista kotimaan olosuhteisiin, eettisyyttä, ekologisuutta, rodun ter-veyttä, kestävää tuotantotapaa sekä perinteitä. Vastauksista sai myös irti hankaloittavia te-kijöitä, joita olivat muun muassa markkinointirahan puute, epävakaa saatavuus, eri tahojen kopin otto markkinoinnissa, tuottavuuden heikkous sekä suomenlampaan villan arvostuk-sen hukkuminen muiden villojen sekaan.

Kyselyn lopussa lampureille annettiin vapaa sana -laatikko, johon lampurit saivat kirjoittaa oman mielen mukaan asioita. Laatikossa tuotiin ilmi hyvin erilaisista asioista liittyen suo-menlampaisiin. Laatikkoon kirjoitettiin, kuinka alkuperäisrotutuki on ehdoton suomenlam-paan säilymiseksi. Alkuperäisrotutuki pitäisi myös maksaa vain ja ainoastaan alkuperästä

eikä risteytyksiä sotkettaisi tuotantoon. Alkuperäisrodun tärkeyttä nostettiin esiin ja kuinka tärkeä on säilyttää alkuperäinen rotu sekä nykyiset sukulinjat. Kuitenkin yrittäjät korostivat, kuinka suuressa vaarassa harvinaiset sukulinjat geeneineen ovat lisääntyneen petotilanteen takia. Petotilanne on myös valvottava tekijä öisin, mikä vaikuttaa lampureiden omaan jaksamiseen. Oli myös maininta siitä, kuinka eletään ajanjaksoa, jossa ulkoa tulevat uhat tekevät työstä yhä haastavampaa, jolloin on ensiarvoisen tärkeää huolehtia omasta jaksamisesta ja rakennuttaa tuotanto siten, että se on niin sanotusti suojassa vastustavilta ta-
hoilta, pedoilta sekä talouden uhilta. Talouden uhilta on kuitenkin vaikea "suojustua". Lampurit kokevat, että tulisi olla mahdollisuus jatkaa tuotantoa myös ilman tukia.

Vapaa sana -laatikossa tuli esille, kuinka ankeilta tulevaisuudennäkymät näyttävät. Palkan maksaminen itselleen on vaikeuttanut motivaation ylläpitoa, vaikkakin kiinnostus rotua kohtaan ja halukkuus jalostaa rotua pienemmässäkin mittakaavassa tuo valoa. Kuitenkin monista yrityksistä huolimatta hyvän rakentaminen on vaikeaa, kun koko ala voi huonosti. Osissa vastauksissa oli siitä, että tuotanto lopetettaisiin heti, jos siihen pystyisi. Lopettamisen syyksi on tullut tunne siitä, että tuotannossa ei ole mitään järkeä. Lampaan pidon heikko taso sekä ammattimaisten yritysten toiminnan vähentyvyys vaikuttavat alaan. Ammattimaisten yritysten palkkiot ovat vähäiset, mikä ajaa toimintaa alas. He, jotka jatkavat, tekevät sen sydämestä eivätkä rahasta.

Lampurit nostivat esille myös sen, kuinka hieno eläin suomenlammas on sekä sitä, että lammastalous tulee aina olemaan, vaikka yhteiskunnassa tietyt tahot yrittävät lopettaa eläintuotannon. Kuluttajien ylpeys alkuperäisrodusta sekä lampureiden oma mielenkiinto rotuun pitäisi saada herätettyä, vaikkakin toimintaympäristössä on lihan vastaisuutta.

8 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, millaisena suomenlampaita kasvattavien tilojen tulevaisuus nähdään tarkastellen eri tekijöitä.

Molemmissa tutkimusaineistossa kannattavuuden näkökulmasta tulevaisuutta ei nähdä kovin valoisana. Ensimmäisessä aineistossa kannattavuudesta kysyttiin omana kysymyksenä ja kannattavuudelle suurimmat lukemat tulivat tyydyttävään ja välttävään. Ainoastaan 4 % koki kannattavuuden hyväksi, mikä kertoo omalta osaltaan siitä, että lammastalous ei ole kannattavaa. Toisessa aineistossa suomenlampaita kasvattavat lampurit kertoivat myös huonosta kannattavuudesta, kuinka ainoastaan lammastuotannolla ei pysty pärjäämään, vaan tulonlähteitä on saatava myös muualta. Kannattavuuden ajautuessa alaspäin myös tulevaisuuden näkymät heikentyvät. Yhtenä tekijänä, miksi tuotantouuhien lukumäärää vähennetään tai pito lopetetaan kokonaan, nähdään tuotannon heikko kannattavuus. Mahdollisuus suomenlampaiden kohdalla on se, että suomenlampaita kasvattavat ovat oikeasti kiinnostuneita rodusta ja haluavat ajaa sitä eteenpäin. Vaikka erilaiset asiat tuottavat vaikeuksia lampureille, palo rotua kohtaan on suuri.

Tutkimusaineistojen pohjalta tuotosseurantaan kuulumisen jakoi lampureita kahteen. Molemmissa aineistoissa kuitenkin suurin osa lampureista kuului tuotosseurantaan. Lampureiden mielipiteet tuotosseurantaan antoi käsitystä siitä, että tuotosseurannassa olisi kehitettävää. Lampurit kokevat tuotosseurannan olevan liian kallis verrattuna sen laatuun. Myös tuotosseurannassa on lampureiden mielestä puutteita sekä ohjelmistossa käyttöongelmia. Lampurit kokevat tuotosseurannan luotettavuuden heikoksi.

Lammastalouteen on tullut monia haastavia tekijöitä, jotka ovat kasvattaneet lammastalouden ahdinkoa ja heikentäneet tulevaisuuden näkymiä. Lisääntynyt petotilanne on saanut lampureita miettimään omaa tuotantoaan uusiksi, ja että onko petotilanteeseen tulossa muutosta, jotta uhka lampaiden joutumisesta petojen suuhun saataisiin pienemmäksi. Lisääntynyt petotilanne on ollut enemmän uutisoinneissa, joka jo itsessään kertoo, kuinka petotilanne on vaikeuttanut jo valmiiksi haastavassa tilanteessa olevaa tuotantosuuntaa. Tilallisilla on harvinaisia pässilinjoja tilallaan, joiden uhkana lampurit kokevat kasvavan petotilanteen ja hyökkäykset lampaita kohtaan. Erilaisten haastavien tekijöiden myötä myös

lampureiden oma fyysinen ja henkinen terveys on tullut vastaan, joka on vaikuttanut myös, että tiloilla uuhimääriä on alettu pienentää tai lopetus on noussut ajatuksiin. Oman hyvinvoinnin laskemista ilmaistiin hyvin paljon, mikä ei ole hyvä asia. Mahdollisuuksia tilallisilta eivät nähneet niin paljon kuin haasteita. Haasteita esiintyi reilusti enemmän, ja ne ovat vaikuttaneet eri tavoin tuotantoon. Mahdollisuuksien puuttuminen on vaikuttanut siihen, että osalla vastaajista ajatukset ovat siirtyneet pois suomenlampaista.

Uuden ohjelmakauden tukimuutokset nähdään osittain hyvänä muutoksena ja osittain huonona. Jakautumaa on, mutta vastauksista sai käsitystä siitä, kuinka turhautuneita lampurit ovat ja kuinka leikkauksia tehdään liikaa liittyen lammastukiin. Kuitenkin osat muutoksista, kuten esimerkiksi alkuperäisrotutuen muutos yksivuotiseksi, koetaan sekä hyvänä että huonona asiana, joten tukimuutoksetkin jakavat lampureiden mielipiteitä. Taloustilanteisiin kaivataan muutosta, jotta tilan kehittämistä pystytään jatkamaan ja motivaatio pidettyä yllä, kun omasta työstä saataisiin riittävä korvaus. Monen tilan kohdalla lammastukien koetelaan olevan hyvin olennainen asian yrityksen toiminnan kannalta, joten jatkuminen on tärkeää. Uuden tukikauden tukimuutokset jakavat lampureiden mielipiteitä. Tulevaisuuden tukipolitiikan epävarmuus mietityttää lampureita myös tulevaisuuden suhteen ja kuinka tuet tekevät olon, että lammastaloutta ei pidetä minään.

Markkinoinnin puolesta kaivataan oman tilan sisällä tapahtuvan markkinoinnin lisäksi isompien tahojen laajempaa markkinointia. Esimerkiksi tuottajaorganisaatioiden ja muiden kautta saataisiin markkinointiin mukaan laajempi yhteisö, jolla suomenlammas saataisiin markkinoitua suuremmin. Tuotteiden saatavuus myös niin sanottuihin tavanomaisiin kaupoihin toisi rodulle näkyvyyttä, kun sen saatavuus olisi helpompi ja sitä olisi esillä enemmän. Tiloilta suoramyyntin kautta tilalliset voivat markkinoida omia tuotteitaan ja kehua suomenlampaan ominaisuuksia, mutta kuluttaja voisi helpommin tavoittaa tuotteet kivijalkaliikkeistä.

9 POHDINTA

Opinnäytetyötä tehdessä suomenlammaslampureista sai käsityksen, kuinka tärkeä rotu on heille. Tilallisten vastauksissa tuli esille, kuinka ainutlaatuinen rotu on ja kuinka rodun kasvatus on elämäntapa eikä työ. On kuitenkin tärkeää ymmärtää se, että suomenlammas on yksi Suomen alkuperäisroduista ja rotu on tunnettu muuallakin maailmassa. Lammastalous on muutenkin jo ahdingossa ja suunta on alaspäin, joten olisi tärkeää saada tuotannolle lisää kannattavuutta. Kannattavuuteen vaikuttavia tekijöitä on paljon ja erilaisin voimin suomenlampaidenkin kannattavuus saataisiin nousemaan. Kysyntä on lampureiden mukaan noussut villan ja lihan kohdalla, mutta ei tarpeeksi.

Tukimuutokset vaikuttavat olevan monien lampureiden mielen päällä. Ajatukset siitä, että suomenlammastuotantoa vähennetään tai lopetetaan, tuo olon, että oikeasti tuet tarvitaan ja ne ovat hyvin olennaiset tuotannossa. Lammastalouteen on saatava muutoksia, jotta tuotantosuunta ei ajautuisi alaspäin, ja varsinkin suomenlampaan kohdalla nousua on saatava.

Olisi tärkeää saada kunnollista näkyvyyttä suomenlampaalle, jotta suomenlampaan kasvattaminen ja rodun ylläpito säilyisi. Haasteiden ja uusien rotujen myötä kuitenkin suomenlampaan näkyvyys heikkenee. On keksittävä ratkaisuja, miten lammastalous saadaan kannattavaksi ja miten suomenlammasta rotuna saataisiin enemmän näkyville, jotta tulevaisuus saataisiin turvattua enemmän.

Petotilanne on yksi suurimmista haasteista lammastiloilla, mikä toistui vastauksissa todella monesti. Saa vain ajattelemaan, tuleeko lisääntyvään petotilanteeseen minkäänlaista muutosta vai annetaanko tilanteen jatkua samanlaisena ja kuinka pitkään. Lisääntynyt petotilanne vaikuttaa niin tilallisiin kuin lampaisiinkin, kun tiedostetaan pedon olevan lähellä ja sitä ei pystytä estämään. Tämä ja muut haasteet heijastuvat suoraan yrittäjien hyvinvointiin ja jaksamiseen.

Markkinointia suomenlammastiloilla tunnutaan tekevän omasta takaa paljon. Markkinatilanne ei monia mietityttänyt. Kuitenkin lampurit kaipaavat näkyvyyttä isompien tahojen kautta, jotka pystyisivät tuomaan rodulle näkyvyyttä suuremman yleisön nähtäville. Markkinointi isompien tahojen puolelta pystyisi tuomaan kuluttajillekin enemmän rotua ilmi ja

rodun erityisominaisuuksia. Isommilla tahoilla olisi mahdollisuus nostattaa rodun erityispiirteitä näkyvämmiin. Erilaisten hankkeiden nosto tuntui olevan lampureilla ideana, joilla voitaisiin saada enemmän näkyvyyttä suomenlampaille. Markkinoinnissa olisi tuotava esille suomenlampaan erityisominaisuuksia. Myös eri tuotteisiin on saatava tunnettavuutta lisää, jota markkinoissa voidaan hyödyntää. Esimerkiksi suomenlampaan taljasta voidaan tuoda kuluttajille ilmi kotimaisuus, nolla-hiilijalanjälki sekä taljojen värikirjo.

LÄHTEET

Aholan tila. (i.a). *Lihamyynti*. <https://aholanlammastila.fi/lihamyynti/>

Ala-Siurua, M. (1.7.2021). *Vain puolet Suomen uuhista kuuluu tuotosseurantaan*. <https://www.maaseuduntulevaisuus.fi/maatalous/d2bb10ce-c99c-5700-9c8d-379e568cd265>

Businesscredit. (13.6.2019). *Viisi vinkkiä yrityksen markkinointiin*. <https://www.businesscredit.fi/blog/viisi-vinkkia-yrityksen-markkinointiin>

Einola, J. (2004). *Vuohieläimet- luonnonvaraiset sekä kesyt lampaat ja vuohet*. Pilot-kustannus Oy.

Eläinten hyvinvointikeskus (EHK). (i.a.). *Lammas tuotantoeläimenä*. <https://www.elaintieto.fi/lammas/lammas-tuotantoelaimena/>

Enroth, A., Granholm, L., Haapa, M., Kiviruusu, S., Kontturi, M., Nopanen, A., Puntila, M., Puolakka, H., Rautiainen, J., Savolainen, U., Sormunen-Cristian, R., Tuomarila, H., & Äärilä, M. (2007). *Lampaan kasvattajan käsikirja*. WS Bookwell Oy.

Eskola, M. (2012). Megatrendit tuotteistamisen apuna. *Lammas & vuohi*, 3/2012. s. 19–22. https://lammasyhdistys.fi/wp-content/uploads/2016/03/Lammas_Vuohi_3_2012s.pdf

Farmit. (20.3.2018). *Kasvava suomalainen lammastalous vaatii tehokasta ruokintaa*. <https://www.farmit.net/lammas/2018/03/20/kasvava-suomalainen-lammastalous-vaatii-tehokasta-ruokintaa>

Farmit. (29.3.2021). *Suomalaisen lammastuotannon monipuoliset tuotteet ansaitussa nosteessa*. <https://www.farmit.net/kotielain/2021/03/29/suomalaisen-lammastuotannon-monipuoliset-tuotteet-ansaitussa-nosteessa>

Finnsheep. (i.a.). *Historia*. <http://www.finnsheep.fi/historia.html>

Hanssinen, K., & Tobiansson, J. (2016). *Omat lampaat; Pienlampurin käsikirja*. Tammi.

Ikonen, O. (i.a). *Miksi markkinointi on tärkeää?* <https://folcan.fi/miksi-markkinointi-on-tarkeaa/>

Jäntti, M. (5.2.2021). *Tiedätkö, mistä neulomasi villalanka on peräisin? Kokosimme vastuullisen ostajan muistilistan neuloosista kärsiville*. Yle. <https://yle.fi/a/3-11772916>

- Karvinen, P. (11.12.2021). *Jätteeksi päätyvä villa halutaan nyt langaksi- neulontabuumin vuoksi Suomeen perustetaan nyt hurjalla tahdilla kehäämöitä*. Yle. <https://yle.fi/a/3-12223975>
- KVVY Tutkimus Oy. (3.4.2019). *Lammas on tutkittu ja turvallinen pääiäisherku- kunhan muistaa oikean käsittelyn*. <https://kvvy.fi/lammas-on-tutkittu-ja-turvallinen-paasiais-herku-kunhan-muistaa-oikean-kasittelyn/>
- Leinonen, P. (2022). Ohjelmakausi 2023: Muuttuvatko tuet? *Lammas & vuohi*, (5), 10–11.
- Luonnonvarakeskus (Luke). (i.a.-a). *Kannattavuuskerroin tuotantosuunnittain*. https://portal.mtt.fi/portal/page/portal/taloustohtori/kannattavuuskirjanpito/aikasarja/Kannattavuuskerroin_tuotantosuunnittain/
- Luonnonvarakeskus (LUKE). (i.a.-b). *Kotieläinten lukumäärä*. Valitut muuttajat: 2017–2022, lampaat yhteensä. <https://statdb.luke.fi/PxWeb/pxweb/fi/LUKE/>
- Luonnonvarakeskus. (i.a.-c). *Tunnuslukujen laskenta ja tulkinta*. https://maaseutuverkosto.fi/wp-content/uploads/2022/06/Taloustohtori_Tunnuslukujen-laskenta-ja-tulkinta-tv2020.pdf
- Maa- ja Metsätaloustuottajain Keskusliitto (MTK ry). (1.4.2015). *Lampaanlihan tuotanto ja kulutus kasvussa*. <https://www.sttinfo.fi/tiedote/25672984/lampaanlihan-tuotanto-ja-kulutus-kasvussa?publisherId=2037>
- Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto (MTK). (1.9.2023). *Lammas- ja vuohitalous*. https://www.mtk.fi/-/lammas_ja_vuohitalous
- Pasanen, M. (17.11.2017). *Kotimainen lammas on herkkua muuallakin kuin lautasella*. <https://www.ess.fi/paikalliset/210596>
- ProAgria. (i.a). *Itä-Suomen lammastalouden kehittämisohjelma lampaanpidosta lammastalouteen*. https://www.proagria.fi/uploads/archive/attachment/ita-suomen_lammastalouden_kehittamisohjelma_lampaanpidosta_lammastalouteen.pdf
- ProAgria. (15.4.2019). *Lammastalous nousussa, lampaanlihan vahvuutena vastuullisuus ja suoramyynä*. <https://www.proagria.fi/ajankohtaista/lammastalous-nousussa-lampaanlihan-vahvuutena-vastuullisuus-ja-suoramyynä>
- ProAgria. (20.6.2022a). *Lampaiden tuotosseurannan tuloksissa näkyy EU-ohjelmakausien vaihde*. <https://www.proagria.fi/ajankohtaista/lampaiden-tuotosseurannan-tuloksissa-nakyy-eu-ohjelmakausien-vaihde>
- ProAgria. (2022b). *Suomenlampaan jalostusopas*. <https://www.proagria.fi/uploads/Suomenlampaan-jalostusopas-ProAgria.pdf>

- Puntila, M. (i.a.). *Villan anatomia, ominaisuudet, laatuun vaikuttavat tekijät, arvostelu*. <https://lammasyhdistys.fi/wp-content/uploads/2016/03/villamoniste.pdf>
- Reinikka, M. (2023). Kuluttajat maistelivat lammastuotteita- kiinnostus kasvoi vauhdilla. *Liha ja ruoka*, (2). <https://lihajaruoka.fi/kuluttajat-maistelivat-lammastuotteita-kiinnostus-kasvoi-vauhdilla/>
- Ruokavirasto. (20.10.2022a). *Eläintuet uudistuvat ensi vuonna – mikä muuttuu?* <https://uutiskirje.ruokavirasto.fi>
- Ruokavirasto. (29.11.2022b). *Eläintuet uudistuvat- miten voit valmistautua muutokseen?* <https://uutiskirje.ruokavirasto.fi/archive/show/5244648>
- Ruokavirasto. (22.12.2022c). *Alkuperäisrotueläinten kasvattaminen- ympäristösopimuksen sopimusehdot 2023*. <https://www.ruokavirasto.fi/tuet/maatalous/elaintuet/alkuperaisrotueläinten-kasvattamissopimus>
- Ruokavirasto. (4.1.2023a). *Eläinpalkkioiden hakuohje 2023; Lampaiden ja vuohien palkkiot; Uuhipalkkio; Teuraskaritsa- ja teuraskilipalkkio*. <https://www.ruokavirasto.fi/tuet/maatalous/elaintuet/nautapalkkio/elainpalkkioiden-hakuohjeet>
- Ruokavirasto. (6.2.2023b). *Lampaiden ja vuohien ehdot (eläinten hyvinvointikorvauksen sitoutumisehdot 2023)*. <https://www.ruokavirasto.fi/tuet/maatalous/elaintuet/elainten-hyvinvointikorvaus/ehk-lampaat-ja-vuohet/EHK-lampaat-ja-vuohet-2023/>
- Ruokavirasto. (10.2.2023c). *Pohjoisen kotieläintuen hakuohje 2023*. <https://www.ruokavirasto.fi/tuet/maatalous/elaintuet/pohjoinen-kotielaintuki/pohjoinen-kotielaintuki/pohjoinen-kotielaintuki-2023/>
- Ruokavirasto. (17.2.2023d). *Sopimusehdot: Maatalousluonnon monimuotoisuuden ja maiseman hoito 2023*. <https://www.ruokavirasto.fi/tuet/maatalous/peltotuet/maatalousluonnon-ja-maiseman-hoitosopimus>
- Ruokavirasto. (2023e). *Alustavat kotieläintuet v. 2023*. <https://www.narpes.fi/wp-content/uploads/2023/01/Alustavat-kotielaintuet-2023.pdf>
- Ruokavirasto. (i.a.). *Usein kysyttyä eläintuista vuonna 2023: Lampaiden ja vuohien hyvinvointikorvaus ja toimenpiteet: Lampaiden ja vuohien olosuhteiden parantaminen*. <https://www.ruokavirasto.fi/tuet/maatalous/elaintuet/usein-kysyttya-elaintuista/#lampaiden-ja-vuohien-olosuhteiden-parantaminen>
- Schulman, A., & Huttunen, E. (2022). Ympäristö- ja alkuperäisrotusopimukset uudistuvat ensi vuonna. *Lammas & vuohi*, (5), 12–13.
- Stenberg, G. (1998). *Elämä lampaiden kanssa- lampaiden puolesta*. Typopress Oy.

- STT Info. (12.7.2022). *Suurin osa suomalaisista pitää itseään vastuullisina kuluttajina*. <https://www.sttinfo.fi/tiedote/69946726/suuri-osa-suomalaisista-pitaa-itseaan-vastuullisina-kuluttajina?publisherId=69818268>
- Suomen Lammasyhdistys. (22.9.2022). *Lausunto petotilanteesta 22.9.2022*. <https://lammasyhdistys.fi/uncategorized-fi/lausunto-petotilanteesta-22-9-2022/>
- Suomen Lammasyhdistys. (i.a.-a). *Suomalainen lammastalous*. <https://lammasyhdistys.fi/suomalainen-lammastalous/>
- Suomen Lammasyhdistys. (i.a.-b). *Suomalainen villa on eettinen ja ekologinen valinta*. <https://lammasyhdistys.fi/kuluttajalle-villa/>
- Suomen Lammasyhdistys. (i.a.-c). *Suomenlammas (Finnsheep)*. <https://lammasyhdistys.fi/jalostus/rodut/suomenlammas/>
- Taimiaho, H. (2.1.2023). *Alkuperäisrotujen kasvattamista koskevat sopimukset 2023*. <https://varsinais-suomi.mtk.fi/documents/d/mtk-varsinais-suomi/alkuperaisrotujen-kasvattamista-koskevat-sopimukset-2023-pdf>
- Torikka, T. (15.11.2023). Suoramyynti kannattaa, mutta myös koettelee lampureita. *Maaseudun Tulevaisuus*. s.10.
- Vallinheimo, E. (20.11.2023). Susitilanne kestämatön – tulevaisuus pelottaa. *Maaseudun Tulevaisuus*. s.14.
- Vertainen, K., (2018). Suomalainen lammas. *Lammas & vuohi* (4). s. 28.
- Webbee. (i.a.). *Mitä on lisäarvon tuottaminen asiakkaalle ja viisi vinkkiä lisäarvon luomiseen*. <https://webbee.fi/mita-on-lisaarvontuottaminen/>
- Yritystoiminta. (i.a.). *Mitä markkinointi on?* <https://www.osaavayrittaja.fi/markkinointi>

LIITTEET

Liite 1. Webropol- kyselyn kysymykset

Perustiedot

Ikäsi?

- Alle 30
- 30–39 vuotta
- 40–49 vuotta
- 50–59 vuotta
- Yli 60 vuotta

Missä tilasi sijaitsee?

- Ahvenanmaa
- Etelä-Karjala
- Etelä-Pohjanmaa
- Etelä-Savo
- Kainuu
- Kanta-Häme
- Keski-Pohjanmaa
- Keski-Suomi
- Kymenlaakso
- Lappi
- Pirkanmaa
- Pohjanmaa
- Pohjois-Karjala
- Pohjois-Pohjanmaa
- Pohjois-Savo
- Päijät-Häme
- Satakunta
- Uusimaa
- Varsinais-Suomi

Mikä on suomenlammastuotantouuhien lukumäärä tilallasi?

- Alle 20
- 20–49

- 50–99
- 100–149
- 150–199
- 200–249
- 250–299
- Yli 300

Onko tilallasi muita lammasrotuja?

- Kyllä
- Ei

Käytetäänkö tilallasi suomenlampaita risteystuotantoon?

- Kyllä
- Ei

Miten näet suomenlammas uuhien lukumäärän muuttuvan tilallasi tulevaisuudessa? Perustele lyhyesti.

- Pysyvän ennallaan
- Määrä suurentuu
- Määrä pienentyy
- Lopetan tuotannon

Oletko mukana tuotosseurannassa?

- Kyllä NettiKatrass Jalostus
- Kyllä NettiKatrass Tuotanto
- En, miksi et?

Rodun valinta

Miksi valitsit suomenlampaan? Voit valita useamman kohdan.

- Suomalainen alkuperäisrotu
- Rodun soveltuvuus luonnonmukaiseen tuotantoon
- Monipuoliset tuotanto-ominaisuudet

- Sikiävyys, ympärivuotinen karitsointi
- Halu säilyttää geeniperimää
- Monivärisyys
- Lyhyt häntä
- Pitkäikäisyys
- Jalostuseläinten helppo saatavuus
- Sopeutunut ilmastoon
- Persoonallinen luonne
- Halu säilyttää pässilinjoja
- Muu, mikä?

Mikä vähentää kiinnostusta suomenlammasta kohtaan? Voit valita useamman kohdan.

- Sikiävyys ja sen työllistävä vaikutus
- Ruhon luokitus, lihakkuuden kehitys
- Aikainen sukukypsyys
- Jalostuseläinten haasteellinen saanti
- Risteyksien kysyntä teurastamossa
- Muu, mikä?

Hyödynnätkö ympärivuotista tiineyttä?

- Kyllä
- En

Koetko suomenlampaalle ominaisen hyvän sikiävyyden hyväksi vai huonoksi?

- Hyväksi, miksi?
- Huonoksi, miksi?

Onko tilallasi harvinaisia pässilinjoja?

- Kyllä, mitä?
- Ei

Elinkeino

Onko lammastalous tilan päätuotantosuunta?

- Kyllä
- Ei

Onko muita tulonlähteitä lampaiden lisäksi? Esim. muuta maataloustoimintaa/yritystoimintaa/palkkatuloa.

- Kyllä, mitä?
- Ei

Myytkö tuotteita suoramyyntinä tilaltasi?

- Kyllä
- En

Ovatko lammastuet tilasi kannalta olennaiset?

- Erittäin olennaiset
- Jonkin verran
- Vähäsen
- Ei yhtään
- En osaa sanoa

Haetko alkuperäisrotutukea?

- Kyllä
- En

Haetko hyvinvointikorvausta?

- Kyllä
- En

Haetko luonnonmukaisen tuotannon korvausta?

- Kyllä
- En

Onko tilallasi luonnonlaidunnussopimuksia?

- Kyllä
- Ei

Tulevaisuuden haasteet ja mahdollisuudet

Kuinka haastavaksi koet seuraavat haasteet?

	Iso haaste	Keskisuuri haaste	Vähäinen haaste	Ei haaste ollenkaan
Omalle työlle saatu korvaus	☐	☐	☐	☐
Lihan hinta	☐	☐	☐	☐
Villan hinta	☐	☐	☐	☐
Erialaisten tuotantokustannusten nouseminen	☐	☐	☐	☐
Ilmastonmuutoksen tuomat muutokset	☐	☐	☐	☐
Tukien muutokset	☐	☐	☐	☐
Markkinatilanteen muutos	☐	☐	☐	☐
Tukien maksuaikataulujen muutokset	☐	☐	☐	☐
Petotilanne alueella	☐	☐	☐	☐
Luonnonlaidunnussopimusten tulevaisuus	☐	☐	☐	☐
Eläintaudit	☐	☐	☐	☐
Jokin muu, mikä?	☐	☐	☐	☐

Mitä mahdollisuuksia näet omalla tilallasi tulevaisuudessa?

Koetko petotilanteen alueellasi vaikuttavan millä tasolla jatkosuunnitelmiin?

- Merkittävä vaikutus
- Vaikuttaa jonkin verran
- Pieni vaikutus
- Ei vaikutusta

Olisiko tilallanne sukupolvenvaihdon ajankohtainen seuraavan viiden vuoden aikana?

- Kyllä
- Ei

Onko tilallasi jatkaja tiedossa?

- Kyllä
- Ei

Tukipolitiikka

Oletko tyytyväinen uuden ohjelmakauden tukimuutoksiin? Voit valita molemmat vaihtoehdot.

- Kyllä, miksi?
- En, miksi?

Miten tukimuutokset ovat vaikuttaneet tilasi toimintaan?

Ovatko teuraskaritsapalkkion viitepäivät tuottaneet ongelmia?

- Kyllä
- Ei

Ovatko hyvinvointikorvauksen muutokset olleet hyvät vai huonot?

- Hyvät, miksi?
- Huonot, miksi?

Ovatko alkuperäisrotutuen muutokset mielestäsi hyvät vai huonot?

- Hyvät, miksi?
- Huonot, miksi?

Markkinointi

Millainen on mielestäsi suomenlampaiden tunnettavuus kuluttajien keskuudessa? Perustele vastauksesi.

Millaisena ajattelet kuluttajien mielikuvan olevan suomenlampaista?

- Ekologinen
- Eettinen
- Kotimainen
- Kestävän kehityksen mukainen
- Laadukas
- Hyvänmakuinen
- Erilaisia villan värejä
- Värjäämättömät luonnonvärit
- Kemikaalittomuus
- Hyvät emo-ominaisuudet
- Kallis liha
- Laumaeläin
- Maisemanhoitaja
- Arkaluonteinen
- Jokin muu, mikä?

Miten tunnettavuutta voitaisiin kasvattaa eri tuotteiden kohdalla?

- Liha
- Villa
- Talja
- Maisemanhoito

Miten suomenlampaiden markkinointia voitaisiin kehittää? Mitkä tahot näkisit toteuttajina?

Mitkä seikat vaikuttavat markkinointiin erityisesti suomenlampaiden kohdalla?

Vapaa sana!